
Tallinna ringmajanduskeskuste kontseptsiooni ja toimemudeli väljatöötamine

Lõpparuanne

Veebruar 2024

Uuringu teostaja:
SA Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus

Sisukord

Mõisted	3
Sissejuhatus	4
1. Ringmajanduse edendamine kohaliku omavalitsuse tasandil – põhimõtted ja toimimise alused .	5
1.1 Euroopa Liidu korduskasutuse ja parandamise edendamise strateegiline ja õiguslik kontekst	5
1.2 Kohalike omavalitsuste roll ning korduskasutuse ja parandamise edendamise põhimõtted.	6
2. Korduskasutus- ja parandamisiniitsiatiivid Eestis	9
2.1 Jäätmejaamade põhised ringmajandusiniitsiatiivid	9
2.2 Parandusiniitsiatiivid	10
2.2.1 Parandustöökojad	10
2.2.2 Rõivaste parandus	13
3. Tallinna ringmajanduskeskuste kontseptsioon ja toimetumudelid.....	15
3.1 Tallinna korduskasutus- ja parandussüsteemi üldkirjeldus.....	15
3.2 Ringmajanduskeskuse kontseptsioon	16
3.3 Korduskasutusruumide toimetumudelite kontseptsioon.....	22
3.4 Parandustöökodade toimetumudelite kontseptsioon	23
LISA. Teiste riikide korduskasutus- ja parandusiniitsiatiivide näited	25
Ringmajandus- ja korduskasutuskeskused	25
Rootsi omavalitsuse ringmajanduskeskus ReTuna.....	25
Norra omavalitsuste ringmajanduskeskus Resirkula.....	26
Soome omavalitsuste korduskasutuskeskused – Kierrätyskeskus	28
Sloveenia omavalitsuste korduskasutuskeskus Depo Vrhnika	29
Paranduskohvikud	30
Repair Café võrgustik.....	30
Muud parandusiniitsiatiivid – Saksamaa.....	30

Mõisted

Jäätmejaam – jäätmekäitluskoht, kuhu on paigutatud kogumisvahendid jäätmete üleandmiseks ning kus võib toimuda nende esmane töötlemine, kokkupressimine mahu vähendamise ja transportimise eesmärgil ja millele on antud asjaomane keskkonnakaitaseluba.

Korduskasutamine – mis tahes toiming, millega tooteid või komponente, mis ei ole jäätmed, kasutatakse uuesti sel otstarbel, milleks nad on loodud.

Korduskasutamiseks ettevalmistamine – kontrolliv, puhastav või parandav taaskasutamistoiming, millega jäätmeteks muutunud tooteid või tootekomponente valmistatakse ette kasutamiseks selliselt, et neid oleks võimalik korduskasutada ilma mis tahes muu eeltöötluseta.

Parandamine – katkise või vigase toote või selle komponendi taastamine (kordus)kasutamiskõlblikuks (vt ka korduskasutamiseks ettevalmistamine).

Parandustöökoda – vajalike vahenditega (seadmed, tarvikud) varustatud koht katkiste asjade parandamiseks omal käel, meistri juhendamisel või ostes parandamisteenust.

Ringlusevõtt – jäätmete taaskasutamistoiming, mille käigus jäätmematerjalid töödeldakse toodeteks, materjalideks või aineteks nende esialgsel või mõnel muul eesmärgil kasutamiseks. See ei hõlma jäätmete energiakasutust (põletamine) ja töötlemist materjalideks, mida kasutatakse kütusena või tagasitäiteks.

Ringmaja – kas eraldiasetsev või ringmajanduskeskuse/jäätmejaama territooriumil asuv hoone või hoone osa ringmajanduse edendamiseks, kus asuvad parandustöökojad, korduskasutusruumid, õppeklassid ja muud ringmajanduse edendamiseks sobivad tegevused.

Ringmajanduskeskus – ühel kinnistul asuv ringmaja koos jäätmejaamaga.

Sissejuhatus

Käesolev aruanne esitab kokkuvõtte praktilisest uurimistööst, mille eesmärgiks on välja pakkuda Tallinna ringmajanduskeskuste kontseptsioon ja toimetud, et soodustada korduskasutust ja luua parandustöökodasid ning selle kaudu toetada elanike võimalusi ringmajandusse panustada. Pakutud kontseptsioon on aluseks Tallinna elanikele pakutavate teenuste arendamiseks, mis loob võimalusi esemete/asjade korduskasutamiseks ning katkiläinud asjade parandamiseks. Nende tegevuste kaudu saab linn panustada ületarbimise vähendamisse, korduskasutuse suurendamisse ning seega ka keskkonnakoormuse vähendamisse.

Töö on osa projektist „Jäätmejaamade ümberkujundamine ringmajanduskeskusteks korduskasutuse edendamiseks ja parandustöökodade loomiseks“ (projekti number 2014-2021.1.06.22-0067), mida toetab Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus Euroopa Majanduspiirkonna Finantsmehhanismist rahastatava programmi „Kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine“ taotlusvoorust „Ringmajanduse pilootprojektid“.

Käesoleva uurimistöö käigus analüüsiti juba olemasolevaid omavalitsuste algatusel ja toel tegutsevaid korduskasutus-/paranduslahendusi nii Eestis (vt ptk 2) kui ka teistes riikides, sh Norras (vt lisa). Muuhulgas analüüsiti nende tegevuslahenduste sobivust Tallinna linna korduskasutuse ja parandustegevuse toimetudetes. Toimetudimudelite hindamiseks korraldati huvirühmadega ümarlaudu ning koguti andmeid küsitluste ja intervjuude kaudu. Analüüsi ning peamiste huvirühmade ja töö tellija tagasiside alusel koostati soovituslik Tallinna ringmajanduskeskuste kontseptsioon ja toimetudelid (ptk 3), mis integreerib Tallinnas juba toimivad algatused ning pakub välja omavalitsuse vaates lahendused eelkõige asjade korduskasutuse ja paranduse edendamiseks (vastavate teenuste, teadmiste ja kultuuri arendamiseks elanikkonna seas).

Töö aluseks on Tallinna Strateegiakeskuse ja Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskuse vahel sõlmitud partnerlusleping 1-2.3_171-1_03062022_99650.

Töö viis läbi Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus keskkonnakorralduse programmijuhi Harri Moora juhtimisel.

1. Ringmajanduse edendamine kohaliku omavalitsuse tasandil – põhimõtted ja toimimise alused

Järgnevalt on esitatud lühike ülevaade korduskasutuse ja parandamise õiguslikest ja rakenduslikest aluspõhimõtetest, mida omavalitsused peaksid arvesse võtma asjade korduskasutus- ja parandussüsteemi arendamisel kohalikul tasandil. Ülevaade on koostatud varasemate sellealaste uuringute ja Euroopa omavalitsuste kordus- ja parandussüsteemide rakendamise kogemuste analüüsi põhjal.

1.1 Euroopa Liidu korduskasutuse ja parandamise edendamise strateegiline ja õiguslik kontekst

Lineaarselt majanduselt ringmajandusele

Euroopa Liit (EL) on võtnud oma jäätme poliitikas suuna tugeva ringmajanduse raamistiku loomiseks, et vältida väärtuslike ressursside kaotamist raaskava tarbimise, ebatõhusa materjalikasutuse ja jäätme käitluse tõttu. Raamistiku üks osa on siduvate eesmärkide kehtestamine muuhulgas mitmesuguste toodete korduskasutamisele. EL-i jäätmete raamdirektiiv¹ näeb ette kasutuselt kõrvaldatud toodete või nende osade korduskasutamist ja parandamist, milleks liikmesriigid võivad kasutada nii hariduslikke kui ka majanduslikke meetmeid, näiteks korduskasutamise ja parandamise võrgustike ja initsiatiivide loomist ja toetamist.

Euroopa Komisjoni ringmajanduse tegevuskava², mis on Euroopa roheline kokkulepe³ oluline osa, näeb ette, et lineaarselt majandussüsteemilt üle minnes ringmajandusele tuleb hakata tarbijatele pakkuma kvaliteetseid, funktsionaalseid ja ohutuid tooteid, mis on taskukohased, kestavad kauem ning mida on võimalik korduskasutada, parandada ja suunata ringlussevõttu.

Ökodesaini direktiivile 2009/125/EÜ tuginedes on Euroopa Komisjon avaldanud ettepaneku võtta vastu uus kestlike toodete ökodesaini määrus.⁴ Ettepanekuga kehtestatakse ökodesaini nõuded peaaegu kõigile EL-i turul olevatele toodetele (v.a toit, sööt ja ravimid), mis peaksid parandama nende vastupidavust, korduskasutatavust, parandatavust, energiatõhusust, ringlussevõetavust ja muid keskkonnapäraseid. Olenevalt sellest, millised tooted lõplikku nimekirja kantakse, on kavandatavatel nõuetel suur potentsiaal muuta tootmist ja tarbimist säästvamaks. Nende nõuete edukas rakendamine (st toodete eluea pikendamine) eeldab aga ka toodete korduskasutus- ja parandamissüsteemide olemasolu.

Õigus toodete parandusele

Eurobaromeetri uuringu kohaselt eelistaksid 77% EL-i tarbijatest oma olemasolevaid tooteid uute ostmise asemel parandada, kuid parandamise kõrge hinna ja teenuse vähese kättesaadavuse tõttu on nad sunnitud ostma uusi tooteid.⁵

Euroopa Komisjon on toodete parandamise õiguse kehtestamisest teatanud mitmes strateegilises poliitika dokumendis: Euroopa roheline kokkulepe, ringmajanduse tegevuskavas ja uues

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018L0851>

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2020%3A98%3AFIN>

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52019DC0640>

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A0142%3AFIN>

⁵ <https://www.europarl.europa.eu/news/et/headlines/society/20220331STO26410/oigus-toodete-parandamisele-el-soovib-rangemaid-reegleid>

tarbijakaitse tegevuskavas⁶. Parandamine, mis pikendab toodete kasutusiga ja hoiab kokku raha uute asjade ostmiselt, on oluline samm EL-i ringmajanduse eesmärgi saavutamiseks 2050. aastaks.

Parandamisõigus tähendab järgmisi põhimõtteid.

- Parandamisõigus ostetud kaupade garantiiaja jooksul. EL-i seaduste kohaselt saavad tarbijad lasta oma vigaseid tooteid tasuta parandada kahe aasta jooksul alates ostu sooritamisest.
- Parandamisõigus pärast seadusliku garantii lõppemist. Kahe aasta möödudes ei ole tootjad ja müüjad pidanud seni tooteid parandama – isegi, kui tarbijad soovivad parandamise eest maksta, ei ole neil olnud selleks seaduslikku õigust ja sageli on olnud raske leida toote parandajat.
- Tarbijate õigus tooteid ise parandada. EL-i õiguse kohaselt ei ole tootjad olnud kohustatud tarbijatele teavet parandamise kohta (nt parandusjuhendeid) esitama. Mõne toote tehnilisele teabele ja varuosadele on juurdepääs olnud tagatud ainult professionaalsetel remonditöökodadel.

2023. aasta märtsis tegi Euroopa Komisjon ettepaneku võtta vastu direktiiv, millega edendatakse tarbijate ostetud kaupade parandamist.⁷ Uued reeglid muudaksid lihtsamaks katkiläinud toodete parandamise, vähendaksid jäätmeteket ja toetaksid parandustöökodasid. Veebruaris 2024 Euroopa parlamendis ja nõukogus kokkulepitu kohaselt on ökodisaini direktiivi nõuetega reguleeritud toodete puhul tootjad esmakordselt kohustatud pakkuma parandamisvõimalust ka pärast toote kaheaastast garantiiaega.⁸

Parandamisõiguse regulatiivne raamistik suunab kohalikke omavalitsusi samuti jõuliselt toodete parandussüsteemi väljaarendamisse.

1.2 Kohalike omavalitsuste roll ning korduskasutuse ja parandamise edendamise põhimõtted

Kohalikel omavalitsustel on oluline roll ringmajanduse, sh korduskasutuse ja parandamise kultuuri edendamisel ja seda toetava süsteemi arendamisel. Ringmajanduse (sh korduskasutuse ja paranduse) edendamine omavalitsuse tasandil on süsteemne protsess, mis peale tehniliste võimaluste (nt ruumid ja seadmed) loomise sisaldab ka mitmeid muid vajalikke elemente. Ringmajanduses edukamate Euroopa omavalitsuste ja Eesti vastavate initsiatiivide kogemused ning ka varasemad teemakohased analüüsid ja uuringud on välja toonud järgmised elemendid ja põhimõtted, mida tuleks kohalikul tasandil omavalitsuse vaates asjade korduskasutus- ja parandussüsteemi loomisel arvesse võtta. Järgnevalt ongi kirjeldatud peamisi põhimõtteid, mida omavalitsused ka Eestis peaksid arvesse võtma asjade korduskasutuse ja paranduse soodustamiseks ja vastava süsteemi loomiseks kohalikul tasandil.

Strateegilise, sh finantseerimise raamistiku olemasolu

Nii riiklikul, aga ka omavalitsuse tasandil, peaks ringmajanduse (sh korduskasutuse ja parandamise) edendamine toetuma strateegilistele dokumentidele (sh asjakohastele eesmärkidele ja sihtidele), mis loovad raamistiku lahenduste väljatöötamisele ja meetmete rakendamisele (sh vajaliku toetus- ja rahastusskeemi kujundamisele). Seega on oluline, et omavalitsuste strateegilised dokumendid sisaldaksid muu jäätmekäitluse korralduse planeerimise kõrval ka korduskasutuse ja parandustegevuse arendamise eesmärgi ja meetmeid, mis toetaksid omavalitsuse ringmajandussüsteemi rakendamist.

Võib eeldada, et Euroopa Liidu tasandil on lähiaastatel oodata lisaks jäätmete ringlussevõtu sihtarvudele ka korduskasutuse sihtarvude kehtestamist mitmetele toodetele (nt tekstiil, elektroonika

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0696>

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023PC0155>

⁸ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/02/02/circular-economy-council-and-parliament-strike-provisional-deal-on-the-right-to-repair-directive/>

jms). Seega peaks olema ka omavalitsuse tasandil valmisolek selliseid sihttarve enda jaoks püstitada. See tähendab, et juba korduskasutuse ja parandamise edendamise algusjärgus tuleks paika panna, kuidas nimetatud tegevusi/meetmeid ja nende edukust seirata ning mõõta (see eeldab muuhulgas ka tehnilise võimekuse, nt kaalumise, ja arvestussüsteemi loomist).

Kuna mitmete ringmajanduslike tegevuste (eelkõige korduskasutus ja parandus) arendamine eeldab omavalitsuse pikaajalist toetust, siis on oluline, et selle süsteemi finantseerimise alused on kokku lepitud. Kui mitmete jäätmeäitlusega seotud tegevuste rahastamist saab kavandada n-ö saastaja maksab põhimõttel (nt olmejäätmete kogumine ja käitlemine), siis korduskasutust ja parandustegevust ei ole üldjuhul võimalik (vähemalt süsteemi arendamise algusfaasis) majanduslikult tasuvana planeerida. Seega peaks omavalitsuse ringmajanduse strateegiline raamistik (nt jäätmekava või muud asjakohased strateegilised dokumendid) sisaldama ka korduskasutus- ja parandussüsteemi rahastuspõhimõtteid ja -allikaid. Korduskasutuse ja paranduse edendamist ei ole võimalik arendada projektipõhiselt.

Süsteemne ja terviklik lähenemine

Kohaliku omavalitsuse korduskasutuse ja parandustegevuse mudelid peavad sobituma olemasolevasse ringmajandussüsteemi, mis hõlmab endas nii omavalitsuse enda asjakohaseid ameteid ja teisi ringmajanduse/jäätmeäitlusega seotud partnereid (sh korduskasutus- ja parandusinitsiatiive) kui ka selles valdkonnas toimetavaid organisatsioone ja ettevõtteid.

Korduskasutuse ja parandustegevuse süsteemne ja plaanipärane arendamine eeldab ka seda, et omavalitsuse tasandil on selgelt paika pandud amet(id) ja struktuuriüksused, kes süsteemi korraldusliku poolega tegelevad (nt planeerimine, koordineerimine, kommunikatsioon ja teadlikkuse suurendamine).

Süsteemi tervikliku arendamise aluseks on koostöö teiste asjakohaste osalistega (vt järgnevat).

Koostöö eri osalistega

Korduskasutus- ja parandussüsteemi rakendamisel peavad omavalitsused tegema tihedat koostööd valdkonna huvirühmadega (korduskasutusorganisatsioonid, parandusettevõtjad, kodanikuühendused, keskkonnaharidusorganisatsioonid jt). Edukamate riikide ja omavalitsuste kogemused näitavad, et huvirühmade sisuline kaasamine korduskasutus- ja parandussüsteemi toimimisse tagab ringmajanduse kultuuri edukama ja laiapõhisema leviku. Omavalitsusväliste partnerite kaasamine aitab luua ka selles valdkonnas vajalikku terviklikku süsteemi ja suurendada sünergiat, mis omakorda pikemas perspektiivis tagab korduskasutus- ja parandussüsteemi kiirema arengu ja samas aitab vähendada omavalitsuse kulusid.

Korduskasutus- ja parandussüsteemi arendamine koostöös ettevõtete ja organisatsioonidega loob aluse selle ettevõtlusliigi levikuks ja edenemiseks ning aitab vältida omavalitsuse loodud süsteemi võimalikku negatiivset (konkurentsivõime) mõju ringmajandussektoris juba tegutsevatele ettevõtetele ja organisatsioonidele.

Korduskasutus- ja paranduskultuuri edendamine ja sotsiaalsed aspektid

Omavalitsuse seisukohast peaks korduskasutuse ja paranduse edendamine olema tunduvalt laiemal eesmärgiga kui kitsalt selliste tegevuste/teenuste arendamine ja toetamine. Oluline on näha laiemat eesmärki, mis peaks kaasa aitama korduskasutus- ja parandusühiskonna/kultuuri loomisele, mis peale traditsioonilise jäätmeäitluse lahendamise käsitleb korduskasutust ja parandamist kui osa ühiskonna sotsiaalsetest ja majanduslikest väärtustest. Parandusoskuste laiem levimine ja sellega seotud kogukondlik koostöö aitab lisaks olulisel määral suurendada ühiskonna säilienõtkust ja hakkamasaamist kriisiolukordades.

Seega on oluline omavalitsuse tasandil korduskasutust ja parandustegevust suunates arendada ka süsteemi teadlikkuse, hariduse ja kogukondliku koostöö komponenti.

Nii peaks omavalitsuse vaates loodav korduskasutus- ja parandussüsteem võtma arvesse järgmisi põhimõtteid.

- Omavalitsuse initsiatiivil ja toel loodavad tegevused ja teenused peavad pakkuma võimalusi ja kaasamist kõikidele elanikkonnakihtidele.
- Need tegevused ja teenused ei tohiks tekitada ebavõrdset konkurentsi teiste selles valdkonnas tegutsevate organisatsioonide ja ettevõtetega.
- Loodav süsteem peaks aitama kaasa vajalike teadmiste ja oskuste ning mõttelaadi laiemale levikule.

Korduskasutuse ja parandustegevuse toetamine aitab kaasa ka traditsiooniliste käsitöö oskuste/tehnikate säilitamisele ning loomemajanduse edendamisele. Samas on siin hea võimalus seda teha innovaatsiliselt, pakkudes võimalusi kasutada uuenduslikke lahendusi ja võtteid asjade korduskasutuseks ja parandamiseks (nt arendades e-müügiplatvorme ja kanaleid, 3D-printimise võimalusi, digitehnoloogiaid).

Peale selle pakub korduskasutuse ja parandustegevuse arendamine omavalitsusele häid võimalusi luua sotsiaalseid töökohti uue funktsiooniga jäätmejaamades ehk ringmajanduskeskustes ning parandusteenust pakkuvates organisatsioonides/ettevõtetes, mis aitab ühiskonda paremini kaasata tööturult tõrjutud inimesi.

Kohaliku turunõudluse tekitamine korduskasutatud ja parandatud toodetele

Omavalitsustel on kohalikul tasandil suur stimuleeriv mõju korduskasutusele ja parandamisele laiema turunõudluse tekitamiseks. See eeldab, et omavalitsus integreeriks toodete ja teenuste hangetesse laiapõhiselt ka korduskasutamise ja parandamise kriteeriumi. Peale selle saab omavalitsus välja töötada oma ametite ja allasutuste asjade (nt mööbel) korduskasutuse süsteemi ning asjade laenutamise skeeme, mis samuti toetavad nii korduskasutuse kui ka parandamise laiemat rakendust.

2. Korduskasutus- ja parandamisinitsiatiivid Eestis

Eesti omavalitsused on hakanud arendama lahendusi ja võimalusi, mis toetavad asjade korduskasutamist ja parandamist. Valdavalt on seni piiratud omavalitsuse jäätmejaamas korduskasutatavate asjade kogumise või parandusinitsiatiivide toetamisega.

Järgnevalt on antud lühiülevaade eelkõige Tallinnas ja Tartus toimivatest korduskasutus- ja taaskasutusinitsiatiividest, nende toimimismudelitest ja väljakutsetest. Kirjeldatud toimimismudelid on üldisemas plaanis jaotatud järgmiselt:

- kohaliku omavalitsuse jäätmejaamade põhised ringmajandusinitsiatiivid,
- asjade parandamise/parandustöökodade initsiatiivid.

Siinjuures ei ole kirjeldatud selliseid (eelkõige eraalgatusel põhinevaid) ringmajandusinitsiatiive, kus puudub kohaliku omavalitsuse otsene omandus või mis ei põhine suurel määral avalikul rahastamisel (nt MTÜ Uuskasutuskeskus).

2.1 Jäätmejaamade põhised ringmajandusinitsiatiivid

Mitmed Eesti omavalitsused (sh Tallinna linn) on hakanud lisama oma jäätmejaamadele korduskasutuse funktsiooni, pakkudes elanikele võimaluse ära anda kasutuskõlblikke asju (eelkõige rõivaid, kodumasinaid ja mööblit).

Tavaliselt on jäätmejaamades lahtiolekuaegadel avatud ruum(id), kuhu elanikud saavad tasuta korduskasutuseks tuua kasutuskõlblikke asju ning kust võib soovi korral asju endale kasutamiseks võtta. Kasutatud rõivaste, kodutekstiilide, jalatsite ja mänguasjade kogumiseks on mitmesse jäätmejaama paigutatud ka eraldi konteinerid, mille tühjendamine ja asjade edasine realiseerimine on tavaliselt antud mõnele korduskasutusorganisatsioonile.

Tallinnas on korduskasutusruumid Paljassaare ja Pääsküla jäätmejaamades⁹, mida haldab Tallinna Jäätmekeskus koostöös MTÜ Uuskasutuskeskusega. Korduskasutusruumi saavad elanikud jätta oma korralikke ja terveid riideid, jalatseid, mänguasju, raamatuid, heliplaate, nõusid, söögiriistu, hobi- ja sporditarbeid, sisustusesemeid, kodutekstiile, väiksemat kodutehnikat. Kasutuskõlblikke riideid võetakse tasuta vastu ühelt toojalt päevas kuni kuus 100-liitrilist kotitäit. Korduskasutusruum on valdavalt iseteeninduslik, st eraldi töötajat asjade vastuvõtmiseks üldjuhul ei ole. Inimesed jätavad ise oma asjad riiulitele vastavalt tootekategooriade siltidele. Korduskasutuseks toodud asju saavad inimesed endale tasuta võtta. Lisaks on ruumis kaal äraantavate ja kaasavõetavate asjade kaalumiseks.¹⁰

Kui ruum on täitunud ja seal olevad asjad ei ole leidnud uut omanikku, siis sordib MTÜ Uuskasutuskeskus korduskasutusruumi toodud asjad ning viib korduskasutuspotentsiaaliga asjad oma kauplustesse või annetab koostööpartnerite kaudu abivajajatele. Korduskasutusruumi ja kohapealse personali kulud katab Tallinna linn.

Tallinn on esimene omavalitsus Eestis, kes on jäätmejaamas avanud ka parandustöökoja (vt ptk 2.2.1) ja laiendanud nii veelgi klassikalise jäätmejaama ringmajanduse funktsiooni.

Tartus on korduskasutusruumid samuti kahes jäätmejaamas, Selli ja Jaama tänaval.¹¹ Jäätmejaama korduskasutusruumi saab üle anda korduskasutatavaid majapidamisesemeid (sh mööbel, elektri- ja gaasipliidid, pesu- ja nõudepesumasinaid jms) ning elanikud saavad neid sealt endale tasuta kasutuseks võtta.

⁹ <https://www.tallinn.ee/et/keskkond/korduskasutus#Korduskasutuskeskused>

¹⁰ Kaalumise eesmärk on seirata korduskasutuse määra.

¹¹ <https://www.tartu.ee/et/kuhu-jaatmed-via>

Ka mitmed väiksemad omavalitsused (nt Rae¹², Saku¹³) on jäätmejaamades hakanud vastu võtma kasutuskõlblikke asju. Peale selle on mõned omavalitsused (nt Kambja¹⁴, Rõuge¹⁵) seadnud sisse eraldi hooneid ja ruume, kuhu saab tuua kodus majapidamises mittevajalikke kasutuskõlblikke esemeid (nõud, hobivahendid, raamatud, mänguasjad, terved ja puhtad riided ja jalanõud jms). Sellistest nn taaskasutustubadest saab igaüks endale kasutamiseks asju kaasa võtta.

Kuna suurem osa omavalitsusi ise oma jäätmejaamu ei opereeri (v.a Tallinna linn), siis toimib korduskasutus ilma erilise tegevus-/ärimudelita (st kasutatud asju omavalitsus ise ei realiseeri, neid jagatakse tasuta või toimub see koostööpartneri kaudu).

2.2 Parandusinitsiatiivid

Mitmed Eesti omavalitsused on hakanud toetama ka parandusinitsiatiive ja -töökodasid, kes edendavad parandusoskuste ja -teadmiste levitamist elanikkonna seas. Kohalike omavalitsuste või riigi toel tegutsevad parandusinitsiatiivid võib jagada üldjoontes kahte valdkonda:

- (üld)parandustöökodajad,
- rõivaste parandus.

Järgnevalt on antud lühike kirjeldus ainult omavalitsuste või riigi toetatud või initsieeritud parandustöökodadest. Muude eraalgatuste või parandusteenust pakkuvate ettevõtete (nt rõivaste ja elektroonikaseadmete parandus) ülevaadet käesolev peatükk ei käsitle.

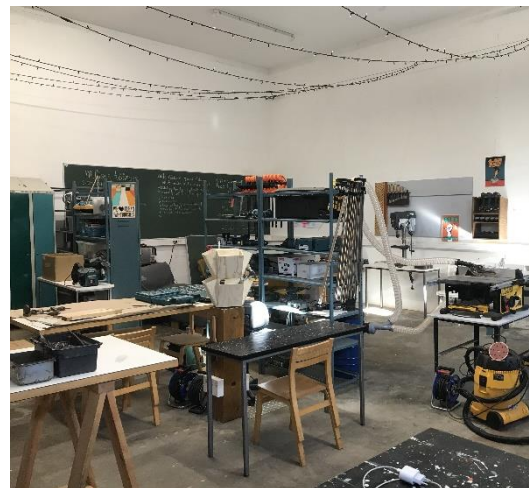
2.2.1 Parandustöökodajad

Kopli 93 parandustöökoda

Kopli 93 parandustöökoda¹⁶ (Kopli 93, Tallinn) on Tallinna esimene kogukondlik parandustöökoda, mis on tegutsenud 2022. aasta algusest Kopli rahvamaja hoovis ümberehitatud garaažides. Parandustöökoda on üks osa Kopli 93 kogukonnakeskusest, mida arendatakse Horisont 2020 projekti Centrinno¹⁷ raames koostöös TalTechi, Kopli Ametikooli ja Tallinna Strateegiakeskusega.

Töokoja loomiseks algatas Põhja-Tallinna valitsus projekti „Kopli parandustöökoda: uute majandusmudelite ja ühiskondliku organiseerumise katselabor“, mille eesmärk on toetada kestlikku eluviisi. Töokoja loomist ja meistrite palkamist rahastasid Tallinna linn ja Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK) ringmajanduse programmist.

Kuni 31. detsembrini 2023 oli parandustöökoda Kopli rahvamaja haldava Salme kultuurikeskuse osana Põhja-Tallinna linnaosa eelarves. Alates 1. jaanuarist 2024 kuulub Kopli 93 parandustöökoda Tallinna Jäätmekeskuse alla, mis on Tallinna Strateegiakeskuse hallatav asutus.

¹² <https://jaatmejaam.rae.ee/jaatmejaamast/>

¹³ <https://www.sakuvald.ee/taaskasutus>

¹⁴ <https://www.kambja.ee/kuhu-jaatmed-viia>

¹⁵ <https://rouge.kovtp.ee/taaskasutuskeskus>

¹⁶ <https://www.tallinn.ee/et/jaatmekeskus/kopli-93-parandustookoda>

¹⁷ <https://centrinno.eu/cities/tallinn/>

Parandustöökoda on keskendunud eelkõige puidule, kuid koostöös Kopli ametikooli ja teiste meistritega on korraldatud ka sepistamise ja linnaruumi, kodude kaunistamise ning eri materjalidest esemete parandamise töötube. Parandustöökoda on avatud esmaspäeval, kolmapäeval ja neljapäeval kell 17–21, samuti eri sündmuste ja töötubade raames.

Parandustöökoja kasutamine on tasuta. Oma katkise eseme parandamiseks peab kasutatava materjali (sh värv, lakk, kinnitusvahendid vms) ise kaasa tooma. Töökojas on olemas tööriistad, samuti aitab meister valida sobivaid ja ohutuid töövahendeid ja -võtteid.

Lisaks Kopli parandustöökojale on Tallinna linnal plaanis avada puiduparandustöökoda **Paljassaare jäätmejaamas** (Paljassaare põik 5). Paljassaares on olemas korduskasutusruum ja töökoja loomiseks vajalik hoone/ruum.

Pääsküla parandustöökoda

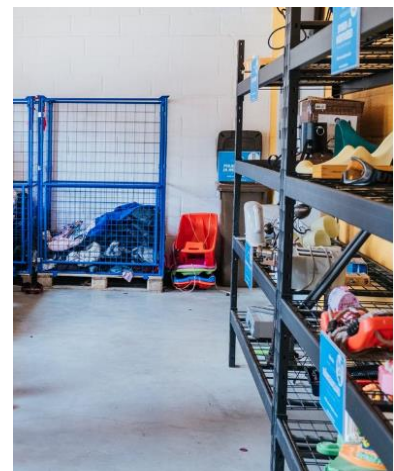
Tallinna Pääsküla jäätmejaamas (Raba 40) avati parandustöökoda juulis 2023.

Meistri juhendamisel on võimalik omal käel parandada esemeid, mis vajavad jootmist, neetimist, liimimist või keevitamist. Nelja esimese kuu jooksul (august–november 2023) parandati töökojas 56 eset. Esemete peamine materjal oli metall, puit ja segamaterjal.

Parandustöökoda on avatud teisipäeviti ja kolmapäeviti kell 14–19. Töökojas töötab üks meister.

Töökoja juurde kuulub korduskasutusruum, kuhu on võimalik tuua asju, mida ise enam ei vajata ja kust võib soovi korral asju endale kasutamiseks võtta.

Parandustöökoda ja korduskasutusruum loodi ja sisustati ning palgati meister Euroopa Majanduspiirkonna/Keskkonnainvesteeringute Keskuse projekti „Jäätmejaamade ümberkujundamine ringmajanduskeskusteks korduskasutuse edendamiseks ja parandustöökodade loomiseks” toel. Parandustöökoja teenus on külastajatele tasuta kuni projekti lõpuni (30. aprill 2024), pärast projekti lõppu jätkab parandustöökoda tegutsemist.

Tartu paranduskelder

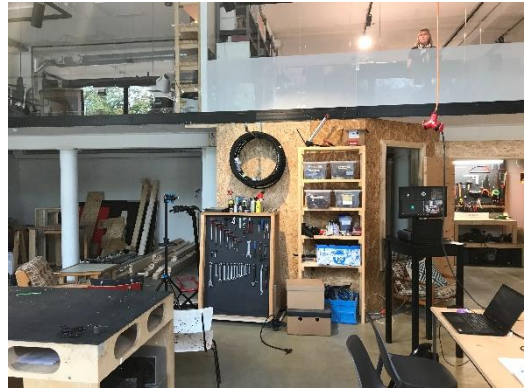
Paranduskelder¹⁸ on Tartu Aparaaditehases (Kastani 42) avatud töökoda tarbeesemete parandamiseks, korduskasutamiseks ning jäätmete väärindamiseks. Paranduskelder sai alguse 2017. aastal korraldatud paranduskohvikutest, mida korraldatakse siiani, enamasti kord kahe kuu jooksul.

¹⁸ <https://paranda.ee/>

Paranduskeldri¹⁹ peamised tegevusvaldkonnad on:

- õmblustööd,
- elektroonika,
- jalgrattad,
- üldparandus (sh mööbliesemed, mänguasjad, spordi- ja reisiravikud, muusikainstrumendid, jalanõud ja keraamika).

MTÜ Paranduskeldri tegevust toetab Tartu linnavalitsus ning projektide kaudu Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK). Samuti on Paranduskeldril olnud mitmeid teisi koostööpartnereid ja -projekte. Tartu linnavalitsus katab suures osas ruumide rendikulu, KIK toetab töötasu maksmist: meistrile kolmel korral nädalas ning koordineerimise ja turunduse eest. Kahele inimesele on kokku 0,75 töökohta. Tegevuste koordinaator viib läbi haridusprogramme ja korraldab töötube. Turundusspetsialisti peamisteks ülesanneteks on turunduskampaaniate korraldamine, sealhulgas sotsiaalmeedia haldus, tutvustavate materjalide levitamine, koostööpartneritega suhtlemine, ürituste korraldamine, küllastajate päringutele vastamine veebis ja sotsiaalmeedias.

Kohapeal saab meistrite juhendamisel oma katkiseid esemeid korda teha annetuspõhiselt. Keskmiselt on üks annetus 5 €. Liikmemaksu küsitakse töökoja kasutamise eest ilma meistri juhendamiseta. Paranduskeldris töötab kuus meistrit. Paranduskelder on avatud teispäeval, kolmapäeval ja neljapäeval kell 17–21. Igal päeval on kohal kaks meistrit.

Töötoad toimuvad nii kohapeal (osalustasuga) kui ka alates 2024. aastast veebis. Meister juhendab kohapeal asjade parandamist, mille salvestus pannakse üles Youtube'i. Teematilisi töötube ja haridusprogramme saab tellida ka gruppidele. Paranduskeldri ruume on võimalik rentida oma sündmuse korraldamiseks ning e-poest saab osta tarvikuid (materjalid, tööriistad), mida kasutatakse ka parandustööde käigus.

Oma peamiste sihtrühmadena näeb Paranduskelder kolme elanikkonna rühma Tartu linnast ja lähiumbrusest: tudeng vanuses 17–26, säästlikku eluviisi eelistav täiskasvanu vanuses 25–40 ja vanemas eas tartlane vanuses 55–78.

Meeste Koja Tartu Kuur

Meeste Koja Tartu Kuur (Anne 46a)²⁰ on avatud töökoda kõigile inimestele, kes soovivad ehitada, meisterdada või midagi oma kätega valmistada.

**MEESTE KODA
·TARTU KUUR·**

Töökoda on mõeldud eelkõige puutöö tegemiseks ja õppimiseks ning esemete hooldamiseks ja parandamiseks. Töökojas valmistatavad esemed on mõeldud liikmete, nende perekondade või kogukonna tarbeks. Koja liikmetele on Tartu Kuur avatud iga päev, ööpäevaringselt. Kogu tegevus toimub ühiskondlikus korras vabatahtliku tööna.

Töökoda saab kasutada päeva-, 7 päeva või 30 päeva piletiga (eraldi hinnad täiskasvanule, pensionäriks, Meeste Koja toetajaliikmele). Suuremahulised ja pikaajalised projektid tuleb eraldi kokku leppida. Rentida saab ka seminariruumi oma sündmuste jaoks ja töömasinaid. Pidevalt korraldatakse töökojas koolitusi, töötube, tööriistalaatu puutööriistade ostmiseks, müümiseks ja vahetamiseks, meisterdamispäevi jm.

¹⁹ Tegevuse ülevaade põhineb dokumendil: Paranduskelder 2024. Parandustöökoja ärimudeli lõuend.

²⁰ <https://www.meestekoda.ee/>

Töökoja peamised rahastajad on olnud Tartu linn, Tartumaa Omavalitsuste Liit kohaliku omaalgatuse programmi kaudu ja Kodanikuühiskonna Sihtkapital. Sarnane Meeste Koja Kuur on Eestis asutatud ka Haapsalus.

2.2.2 Rõivaste parandus

Uuskasutuskeskuse õmblustuba

Mais 2023 avas Tallinna linn koostöös MTÜ Uuskasutuskeskuse ja Tallinna Tehnikakõrgkooliga Uuskasutuskeskuses õmblusparandustöökoja (Sõpruse pst 255, Tallinn), kuhu saab parandamiseks tuua nii rõivaid kui ka kodutekstiile.²¹ Selleks on eraldatud u 10 m² suurune ala poe tagaruumis.

Õmblusparandusteenuse saamiseks tuleb broneerida aeg. Kui esialgu sai korruga parandamiseks tuua kolm eset, siis suure töökoormuse tõttu saab alates juuli lõpust 2023 korruga parandamiseks tuua ühe eseme.

Samuti tuleb tasuta teenuse kasutajal täita veebis küsitlus, mille vastused aitavad hinnata teenuse asjakohasust paranduskultuuri ja ringmajanduse edendamisel nii Tallinna linna kui ka Uuskasutuskeskuse jaoks. Seisuga 15.01.2024 (alates õmblustoa avamisest) on:

- küsitlusele vastanud 255 inimest,
- õmblustuba külastanud 292 klienti,
- tehtud 607 õmblustööd,
- tagasi saadetud 15 tööd (liialt keeruline tehnoloogia).

Õmblusparandustöid teevad Tallinna Tehnikakõrgkooli moetööstuse õppekava tudengid praktika raames tegevusjuhendajate abiga.

Õmblusparandusteenust osutatakse pilootprojekti raames tasuta kuni 30. aprillini 2024, mil projekti toetatakse Euroopa Majanduspiirkonna vahenditest ja tulu ei teenita. Õmblusparandustöökoja tegevus jätkub pärast projekti lõppemist.

Trash to Trend parandus- ja ringdisainistuudio

Trash to Trend parandus- ja ringdisainistuudio²² (Müürivahe 17, Tallinn) avati mais 2023. Stuudio eesmärk on tekstiiltoodete eluea pikendamine läbi taaskasutuse, ümbertöötamise ja korduskasutuse. Jätkusuutlikusse tarbimisse soovitakse eelkõige panustada kvaliteettoodete parandusega ja ümberdisainimisega ning teavituse ja koolitusega. Pakutavad teenused:

- rõivaste parandus ja redisain,
- jalanõude hooldus (koostöös partneriga Cleanstep),
- töötoad.

Trash to Trend parandus- ja ringdisainistuudio loomist rahastas Tallinna linn elukeskkonda rikastavate ja väärtustavate algatuste mittetulundustoetuse kaudu, tasudes 80% ruumi rendist 2023. aasta lõpuni. Projekti omafinantseering kaetakse ettevõtte teistest sarnastest tegevustest. Projekti käigus tulu ei teenitud.

Parandusteenuseks on kliendil vaja aeg kinni panna, rõivast saab ise meistri abiga parandada. Suurim osa kliente on vanuses 35+, kes ei tarbi kiirmoodi, vaid pigem ostavad kvaliteetrõivaid.

²¹ <https://uuskasutus.ee/koostoo/#omblustuba>

²² <https://www.reetaus.com/et/pages/trash-to-trend>

Trash to Trend OÜ rahastus tuleb projektidest ja äri- ning tavaklientide teenindamisest. Pärast projekti lõppemist soovib stuudio jätkata töötubade ja koolitustega.

3. Tallinna ringmajanduskeskuste kontseptsioon ja toimetused

Selles peatükis on kirjeldatud Tallinna ringmajanduskeskuste kontseptsiooni ja võimalikke toimetused, toetudes eelnevalt kirjeldatud kohaliku omavalitsuse ringmajanduse (korduskasutuse ja paranduse) edendamise põhimõtetele, valdkonna arengusuundadele ning käesoleva uuringu käigus kogutud Eesti ja valitud muude Euroopa riikide (eelkõige Norra ja teiste Põhjamaade näited, vt ka aruande lisa) kogemusele korduskasutuse ja parandustegevuse mudelite rakendamisel.

Tallinna ringmajanduskeskuste kontseptsiooni puhul on keskendutud eelkõige korduskasutus- ja parandusfunktsioonile. Kontseptsiooni kirjeldamisel on lähtutud n-ö omavalitsuse vaatest, ehk eelduseks on võetud, et toimetused peab haakuma omavalitsuskeskse korduskasutus- ja parandussüsteemi arendamise vajaduse ja huvidega (vt ka ptk 1.2 toodud põhimõtted). Muude korduskasutus- ja parandusinitsiatiivide (selles valdkonnas tegutsevad MTÜ-d ja ettevõtted) panust ja rolli süsteemis on kirjeldatud eelkõige läbi koostöö ja partnerluse omavalitsuse toimetused.

Eraldi on välja pakutud järgmised Tallinna korduskasutus- ja parandussüsteemi toimetused kontseptsioonid:

- ringmajanduskeskuste kontseptsioon – hõlmab endas tervikliku ringmajanduse, sh korduskasutus- ja parandusfunktsiooni kavandatavates ringmajanduskeskustes,
- korduskasutusruumide toimetused kontseptsioon – eelkõige olemasolevatesse jäätmejaamadesse integreeritud korduskasutusruumid,
- parandustöökodade toimetused kontseptsioon – nii olemasolevatesse jäätmejaamadesse kui ka muudesse asukohtadesse sobituvad parandustöökodad.

Kõik siin käsitletud toimetused kontseptsioonid kirjeldavad eelkõige kohaliku omavalitsuse enda initsiatiivil ja finantseerimisel (st osalisel või täielikul haldamisel) tuginevaid toimetused.

3.1 Tallinna korduskasutus- ja parandussüsteemi üldkirjeldus

Tallinna linna toetatav korduskasutus- ja parandustegevus ning nende toimetused toimetused peavad sobituma olemasolevasse ringmajandussüsteemi. See hõlmab endas nii asjakohased linnaametid ja jäätmekäitlusrajatisi (nt jäätmejaamad ja nendega seotud korduskasutus-/parandustegevus) kui ka selles valdkonnas toimetavaid teisi organisatsioone ja ettevõtteid.

Tallinnas on keskseks jäätmekäitlus- ja heakorratenust osutavaks (sh keskkonnaalast teavitustööd tegevaks) asutuseks **Tallinna Jäätmekeskus**²³, mis on Tallinna Strateegiakeskuse hallatav asutus. Muuhulgas käitab Tallinna Jäätmekeskus linna jäätmejaamu. Sellisel kujul võib Tallinna Jäätmekeskust vaadelda kui linna ringmajandussüsteemi terviklikku arendajat, kelle ülesandeks on muuhulgas linna korduskasutuse ja parandustegevuse koordineerimine ning linna haldusalas olevate ringmajanduskeskuste/jäätmejaamade ja parandustöökodade haldamine. Tallinna Jäätmekeskuses on selliste ringmajandusülesannete täitmiseks algatatud ka vajalikud struktuurimuudatused ja toimetused täpsustamine.

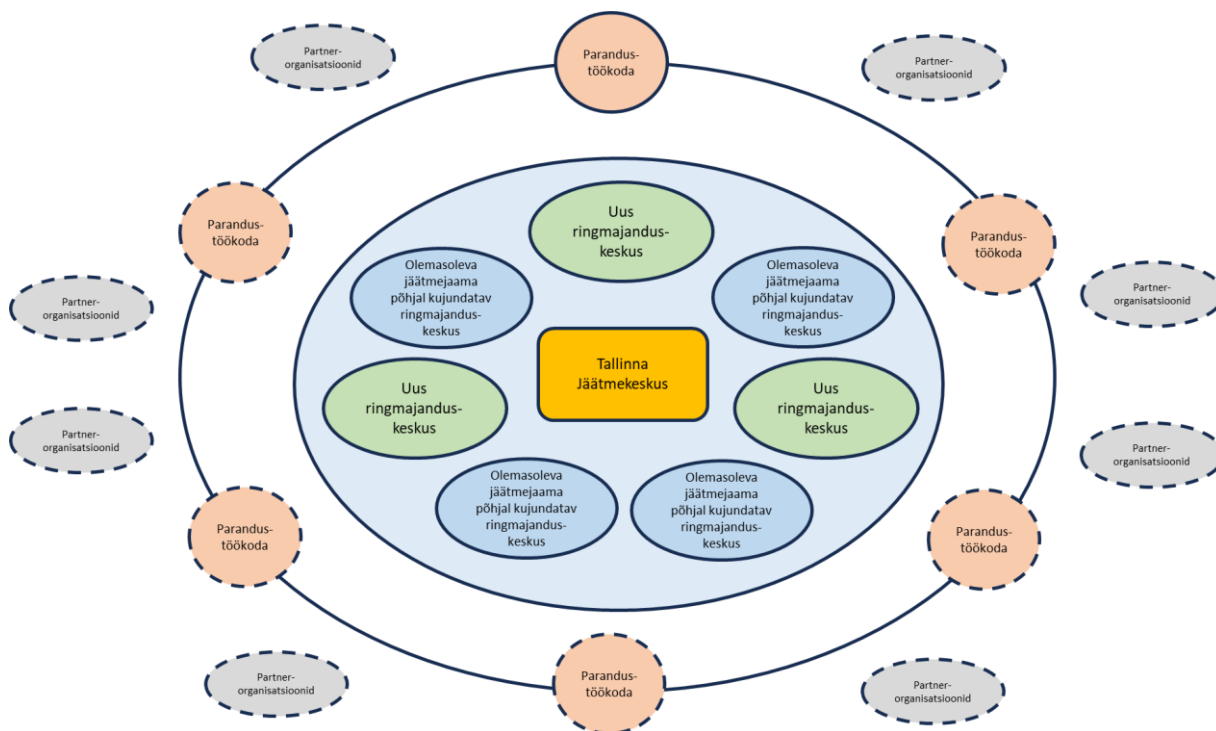
Tallinn on loonud ka vajaliku **strateegilise raamistiku**, mis loob aluse ringmajanduse (sh korduskasutuse ja paranduse) plaanipäraseks arendamiseks. Tallinna jäätmekava 2022–2026 paneb paika peamised sihid ringmajanduse arendamiseks.²⁴ Oluline toimetused on korduskasutuse ja parandamise ühiskonna loomine ja seda kavandatakse ellu viia eelkõige läbi ringmajanduskeskuste arendamise, koostöö ja teadlikkuse suurendamise ning ringmajandusettevõtete/organisatsioonide ja initsiatiivide toetamise.

²³ Võttes arvesse selle asutuse üha suurenevat ringmajanduslikku toimetust, siis võib kaaluda edaspidi selle asutuse nimetamist Tallinna Ringmajanduskeskuseks.

²⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/417052022007>

Tallinna linna korduskasutus- ja parandussüsteemi peamiste rakenduselementidena võib vaadelda **ringmajanduskeskusi** – seni toimivate jäätmejaamade põhjal arendatavaid ringmajanduskeskusi ning plaanitavaid uusi ringmajanduskeskusi, mis moodustavad süsteemi põhiraamistiku. Lisaks on raamistiku osaks linna initsiatiivil loodud või kavandatud (kas jäätmejaamade juures asuvad või eraldiseisvad) **korduskasutusruumid ja parandustöökojad**. Nende rakenduselementide toimemudelid võivad olla väga erinevad ning nende käigushoidmisse võib olla kaasatud väliseid partnereid (vt ka Joonis 1).

Joonis 1. Tallinna korduskasutus- ja parandussüsteemi peamised rakenduselemendid ja osalised

Järgnevalt on esitatud Tallinna linna korduskasutus- ja parandussüsteemi peamiste rakenduselementide toimemudelite võimalikud kontseptsioonid, mida saab aluseks võtta süsteemi arendamisel.

3.2 Ringmajanduskeskuse kontseptsioon

Käesoleva uuringu läbiviimise ajal kavandab Tallinna linn rajada vähemalt kolm uutset ringmajanduskeskust, mis hõlmavad endas peale jäätmejaama ka teisi ringmajandustegevusi (sh korduskasutuse ja paranduse funktsiooni):

- Lilleküla ringmajanduskeskus (Mustjõe tänaval) – valmib eeldatavalt 2024. aastal,
- Lasnamäe ringmajanduskeskus (Punasel tänaval) – valmib eeldatavalt 2025. aastal,
- Haabersti ringmajanduskeskus (Järveotsa teel) – valmib eeldatavalt 2026. aastal.

Nimetatud ringmajanduskeskuste tulevane ruumijaotus ja planeering on sõltuvalt keskuste asukohast ja projekteerimistingimustest mõnevõrra erinev. Küll on aga kõikidesse ringmajanduskeskustesse kavandatud peale klassikalise jäätmejaama ka korduskasutuse, paranduse ja teadlikkuse suurendamise ehk juhendamise ja õppe funktsioon. Sellisel kujul on need uued keskused Tallinnas oma funktsioonilt sarnased teiste Euroopa edumeelsete omavalitsuste ringmajanduskeskustega (vt lisa).

Järgnevalt on esitatud soovituslik ringmajanduskeskuse toimetumudeli kontseptsioon (standard-tegevused ja -teenused).²⁵

Jäätmejaam (hoonesisene või -väline konteinerpark ja jäätmete vastuvõtu ala)

Uutes ringmajanduskeskustes võiks jäätmejaama tegevus ning selle korraldus ja finantseerimine jätkuda samadel alustel nagu olemasolevates jäätmejaamades siiani. Jäätmete vastuvõtuga seotud töötajaid saab kasutada ringmajanduskeskuse muude tegevuste juures, sh korduskasutusala.

Ka Põhjamaade omavalitsuste puhul on täheldatud, et jäätmejaama funktsiooni sidumine ringmajanduskeskusega (asjade korduskasutuse, parandamise ja teadlikkuse suurendamisega) loob olulisel määral sünergiat, sh tagab teenuste pakkumise terviklikult ühes kohas.

Ringmaja

Ringmajanduskeskuses asuv hoone või hoone osa, kus asuvad korduskasutusruumid, parandustöökojad, õppeklassid ja muud ringmajanduse edendamiseks sobivad tegevused. Ringmaja disain ja sinna haaratud ringmajanduslikud tegevused võivad olla erineva mahu ja suunitlusega. Üldjuhul võiks tervikliku funktsiooniga ringmajanduskeskustes (Tallinna uued ringmajanduskeskused) asuvad ringmajad sisaldada järgmisi tegevusi:

Korduskasutusala

Korduskasutusega seotud tegevusi (sh asjade vastuvõtt, puhastamine, sortimine ning realiseerimine ehk väljapanek ja müük) on võimalik teha erineval tasemel. Tallinna uutes ringmajanduskeskustes võiks korduskasutusala sisaldada vähemalt järgmisi ruume/pinda:

- asjade vastuvõtu ala,
- asjade puhastamise ja sortimise ala,
- ladu,
- asjade realiseerimise ala.

Teiste omavalitsuste kogemused näitavad, et korduskasutatavate asjade ladu peab olema piisavalt avar. Samas tuleb arvestada, et keskustes kogutavate asjade ja materjalide kogus võib ajas kõikuda suurel määral. Juba projekteerimise ajal võiks planeerida keskuse territooriumile ka n-ö paindlike ruumide või platside olemasolu (nt hoiukonteinerite jaoks), mida saab vastavalt vajadusele (kas hoiustamisruumi suurendamiseks või vähendamiseks) kasutada asjade hoiustamiseks. Ka kasutatud asjade realiseerimise ala võiks pikaajalises vaates olla suurem, et edaspidi katsetada eri realiseerimislahendusi. Üldjuhul ei ole mõistlik eri liiki asju segamini tarbijatele pakkuda. Kasutatud asjade realiseerimise/müügi koht vajab seega piisavalt ruumi, et asju inimestele sobival, arusaadaval ja esinduslikult välja panna.

Korduskasutatavate asjade vastuvõtt

Üldjuhul võetakse korduskasutatavaid asju elanikelt vastu kokkulepitud eeskirja alusel (mis muuhulgas sisaldab asjade/tootegruppide nimekirja ja vastuvõtu tingimusi). Uutes keskustes peaks asjade vastuvõtuks kindlasti olema eraldi töötajad ja vältida tuleks seda, et keskuse külastajad jäta oma asju kuhugi ilma juhendamiseta.

Asjade vastuvõtu ja hoiustamisega seotud ruumide ja personali kulud on üldjuhul ringmajanduskeskuse haldaja kanda.

Korduskasutatavate asjade realiseerimine ja müük

Asjade edasine käitlemine, sh kogutud asjade realiseerimine ja müük võivad toimuda eri viisil:

- ringmajanduskeskus korraldab korduskasutatavate asjade käitlemise ja realiseerimise ise,

---

²⁵ Siinjuures tuleb arvestada, et kavandatavate ringmajanduskeskuste võimalused ja ruumijaotus on erinev ja seetõttu võib nendes keskustes olla pakutud kontseptsiooni rakendamiseks teatud piirangud.

- korduskasutatavate asjade edasine käitleja ja realiseerija on koostööpartner (nt Uuskasutuskeskus).

Üldjuhul tuleks eelistada, et vähemalt teatud korduskasutatavate asjade realiseerimine toimuks ringmajanduskeskuses kohapeal. See loob keskusele lisaväärtust ning kujundab keskustest multifunktsionaalsed teenusepakkujad, mis omakorda tõstab nende atraktiivsust elanikkonna seas.

Tüüpilised tooteliigid, mida kohapeal realiseerida, on järgmised:

- mööbel,
- spordi- ja vabaajakaubad,
- aiakaubad,
- elektri- ja elektroonikaseadmed (eeldab üldjuhul kontrolli ja parandusvõimalust),
- kodu- ja aiatehnika,
- lastekaubad,
- kodusisustuskaubad,
- jalanõud ja rõivad (mõningatel juhtudel antakse üle koostööpartneritele mujal realiseerimiseks).

Põhjamaade omavalitsuste sarnaste keskuste kogemused näitavad, et korduskasutatavate asjade realiseerimine keskuse enda poolt ei pruugi olla väga tõhus, kuna üldjuhul puudub omavalitsusel/keskuse haldajal „äriline“ huvi ja motivatsioon seda kvaliteetselt teha. Samas tuleks asjade korduskasutust käsitleda kui tavalist majandustegevust. Seetõttu pole mõistlik kasutatud asju korduskasutusse suunata tasuta. Nii liiguvad Põhjamaade edukamad omavalitsused ka oma ringmajanduskeskustes selles suunas, et realiseeritavatel asjadel oleks müügihind. Kuna üldjuhul on kasutatud asjade müümisel oluliselt tõhusamad omavalitsusvälised partnerid (korduskasutusorganisatsioonid ja -ettevõtted), siis on omavalitsused pigem andnud ringmajanduskeskustes kasutatud asjade realiseerimise üle organisatsioonidele või ettevõtetele, pakkudes neile keskuses soodsa rendiga kauplusepinda (kasutatud asjad saavad need organisatsioonid üldjuhul tasuta) (vt ka lisas toodud teiste riikide näited).

Seega oleks soovitatav Tallinna uutes ringmajanduskeskustes korduskasutatavate asjade realiseerimist korraldada selleks valitud koostööpartneri(te) abil. Algetapil võib ringmajanduskeskus pakkuda vajalikke ruume asjade müümiseks kas tasuta või madala rendihinnaga, mida on võimalik pärast müügitulemuste täpsustumist korrigeerida.

Juhul kui kohe pole võimalik leida kasutatud asjade realiseerimiseks partnerit, võib asju realiseerida mõnda aega ise. Samas tuleks võimalusel ka siis hakata asjadele lisama müügihindu (vähemalt enamnõutavamatele ja suurema turuväärtusega asjadele).²⁶ Tuleb arvestada, et kasutatud asjade realiseerimine tasuta tekitab ka ebaõiglast olukorda turul (pärsib teiste turul toimetavate korduskasutusorganisatsioonide majandustegevust), devalveerib korduskasutuse mainet ja ei soodusta seetõttu ringmajandusettevõtluse arengut.

Küll aga võib ringmajanduskeskus teatud asjade puhul (nt mööbel, mänguasjad, sporditarbed) välja töötada korra, mis lubab neid asju tasuta jagada omavalitsuse enda süsteemis (nt ametiasutused, koolid ja lasteaiad) või annetada teatud huvirühmadele (nt puudustkannatavad pered, lastekodud).

Kasutatud asjade realiseerimiseks/müügiks kohapeal, tuleks lähtuda samadest väljapaneku- ja müügipõhimõtetest, mida kasutatakse tavakaupade jaemüügil (nt asjade grupeerimine teemavaldkonna järgi, hea esitlus ja müügisõnumid, ühtse disainiga sildindus, eri asjadele sobivad asukohad). Kindlasti tuleks jooksvalt (vähemalt iganädalaselt) jälgida asjade müüki. See aitab aru saada, milline on klientide nõudlus ja eelistused, mis omakorda võimaldab korrigeerida kasutatud asjade vastuvõttu ja üldisemaid realiseerimis põhimõtteid. Samuti annab müügi jälgimine sisendit korduskasutus-

²⁶ Teiste sarnaste keskuste kogemus näitab, et kasutatud asjade müügist saadav tulu peaks katma vähemalt asjade realiseerimisega tegeleva personali palgakulu.

eesmärkide ja võimalike sihtarvude täitmise seiramiseks. Kui anda korduskasutatavate asjade realiseerimine üle koostööpartnerile, siis tuleks ka nendelt küsida perioodiliselt tagasisidet asjade realiseerimise kohta.

Nii tuleks silmas pidada, et keskustes peaks olema võimalik arvestust pidada korduskasutatavate asjade vastuvõtmise ja realiseerimise koguste üle (eeldab vajalikke kaale ja arvestussüsteemi, mida saab jagada ka võimalike korduskasutuspartneritega). Asjade koguste arvestus on vajalik korduskasutuseesmärkide (sh süsiniku jalajälje arvutamiseks) ja võimalike edaspidi kehtestatavate riiklike sihtarvude täitmise jälgimiseks. Esmalähenduses võiks koguseid (kaalu) hakata arvestama kasutatud rõivaste ja tekstiilide ning seejärel järk-järgult muude korduskasutatavate asjade puhul.²⁷ Selleks võiks sisse viia vastuvõetud ja realiseeritud tekstiilide ja ka muude asjade koguse hindamise. Samuti tuleks uutes ringmajanduskeskustes kasutatud asjade vastuvõtu ja realiseerimise arendamisel kohe mõelda ka asjakohaste lao- ja müügiarvestusprogrammide/tarkavara soetamisele. See aitaks pidada arvestust ja anda ülevaadet kasutatud asjade vastuvõtmise ja realiseerimisest/müügist ning finantsidest. Sellisel juhul saab sisse viia ka asjade tükipõhise arvestuse, mis lihtsustab asjade koguste/kaalude hindamist.²⁸

Kuna korduskasutatavate asjade realiseerimine peaks toimuma samade põhimõtete alusel, mida kasutatakse tavakaupade jaemüügil, siis tuleks ka müügiroomide projekteerimisel ja kujundamisel arvesse võtta kaubanduse tavanõudeid müügiroomidele.

Korduskasutusala lahtiolekuajad peaks kattuma jäätmejaama lahtiolekuajadega.

Parandustegevus

Ringmajanduskeskuses paikneva ringmaja üheks funktsiooniks on üldjuhul pakkuda ka asjade parandusvõimalust ja -teenust. Selleks peaks olema keskuses eraldi ala või ruumid parandustöökodadele ja parandusteenuse pakkujatele.

Kui jäätmejaama ja korduskasutuse funktsioonid sobivad olemuselt hästi kokku, siis parandustegevuse lisamisel tuleks hinnata konkreetse ringmajanduskeskuse võimalusi: suurust ja ruumijaotust, asukohta (ligipääsetavus) ning ümbruskonnas juba toimivate parandustöökodade/-teenuste olemasolu. Sõltuvalt ringmajanduskeskuse asukohast ja sisust võib parandustegevus olla suunatud kas teadlikkuse ja oskuste suurendamisele või eri parandusteenuste pakkujatele (ringmajanduse teenusekaubamaja tüüpi keskus). Keskuses võivad olla ka mõlemad suunad esindatud.

Tavaliselt jagatakse parandustöökojad kaheks:

- üldparandustöökojad – pakutakse mitmesuguste asjade parandamiseks loodud keskkonda (sisaldab tavaliselt eri ruume, tööriistu ja seadmeid),
- spetsialiseerunud töökojad – pakutakse tavaliselt ühe konkreetse valdkonna parandamise võimalust (nt rõivad ja tekstiilid, puidutöö ja mööbel).

Mõlemat tüüpi parandustöökoja puhul pakutakse üldjuhul peale võimaluse kohapeal asju ise parandada ka nõustamist ja juhendamist (nii individuaalse juhendamisenä kui ka regulaarselt korraldatavate õpitubadena). Sellisel kujul on parandustöökoda peale asjade parandusvõimaluse pakkujate ka parandusoskuste tekitaja.

Omavalitsuste hallatavate ringmajanduskeskuste parandustöökojad peaksid olema avatud ja ligipääsetavad kõikidele elanikele ning pakuma eelkõige enamlevinud ja lihtsate asjade parandamise võimalust (parandamine ei tohiks olla liiga keeruline ja aega nõudev) ning oskuste suurendamist võimalikult paljudele inimestele.²⁹ Seda tuleks silmas pidada parandustöökodade tegevuslaadi ja

²⁷ Võib eeldada, et siin kehtestatakse ka riiklikul tasemel ringlussevõtu ja korduskasutuse sihtarvud.

²⁸ Teatud asjade puhul on nende kaalumise keeruline ja nii võib kasutada arvestussüsteemis asjade keskmisi massikaale, mille põhjal arvutada asjade arvestuslikud kaalud.

²⁹ Vältida tuleb, et parandustöökodade parandusvõimalusi ja seadmeid hakkaksid kasutama ettevõtjad oma majandustegevuses.

kasutuskorra väljatöötamisel, mis ühtlasi seab teatud piirangud kohapeal parandatavate asjade valikule. Näiteks palju aega võtvate mööbliesemete parandamine piirab oluliselt inimeste arvu, kes võiks ise või koos meistriga kohapeal mööblit parandada. Küll aga võib nende esemete parandamise oskuste (nt puutööoskuse) suurendamiseks korraldada lühiajalisi õpitube.³⁰

Samuti on näiteks elektriohutuse seisukohast raske lubada inimestel ise oma keerulisemaid elektriseadmeid parandada. Sellisel juhul on pigem mõistlik pakkuda seadmete parandusteenust või korraldada õpitube väga läbimõeldud raamistikus ja valitud sihtrühmale.

Lähtudes eelnevast võiks Tallinna uutes ringmajanduskeskustes olla **üldparandustöökoda**. Nii Lasnamäe kui ka Lilleküla ringmajanduskeskusesse on üldparandustöökoja jaoks ruumid planeeritud. Lilleküla ringmajanduskeskusesse on töökoda planeeritud pehme mööbli ja tekstiilikeskne. Edaspidi võiks üldparandustöökodades olemas olla ka 3D-printimise võimalus (koos asjade parandamiseks vajalike detailide vormistamise ja mudeldamisega võimekusega), sest paljude asjade parandamine eeldab katkiläinud plastdetailide väljavahetamist.

Kuna Tallinnas pole palju sobivaid koostööpartnereid, kes võiks üldparandustöökoja haldamise (sh juhendamise ja õpitubade korraldamise) koostöölepingu alusel üle võtta, siis tuleb tõenäoliselt Tallinna linnal palgata vajalikud meistrid/juhendajad, kes hakkaksid parandustegevust keskuses vedama. Seega tuleb üldparandustöökoja investeeeringu- ja halduskulud (ruumid, seadmed, meistri(te) palk ja esmased materjalikulud) ringmajanduskeskusel endal katta. Küll aga tuleks kohe tegevuse alguses võtta suund sellele, et inimestele pakutav parandustegevus (sh osalemine õpitubades) oleks hinnastatud.³¹ Ka parandustöökodade puhul võib seda rakendada samm-sammult, vastavalt inimeste huvi ja valmisoleku suurenemisele.

Senised kogemused üldparandustöökodadega näitavad, et töökojal peab olema kindel meister(-id) (keskuse palgaline töötaja), kes korraldab töökoja tegevust, vajadusel juhendab inimesi, tagab seadmete ja ruumide korrasoleku ning ohutuse. Juhendamisse võib kaasata ka vabatahtlikke või osatöötajaga abimeistreid (nt võivad nendeks olla vastava valdkonna kutsehariduskeskuste õpilased).

Kindlasti peaks parandustöökodade üheks osaks olema õpitubade korraldamine. Õpitubade läbiviimise korraldus võib olla paindlikum ja sinna saab kaasata juhendajatena ja korraldajatena ka ringmajanduskeskuse väliseid spetsialiste ja organisatsioone.³²

Peale üldparandustöökoja võiks ringmajanduskeskuses olla **üks või mitu spetsialiseerunud parandustöökoda**. Parandustöökodade kogemuse põhjal sobib eraldi parandustöökojaks nt rõivaste ja kodutekstiilide parandamine või väiksemas mahus puutöökoda. Teatud tingimustel võib eraldi parandustöökoda olla ka elektri- ja elektroonikaseadmetele. Võttes aga arvesse eelnevalt toodud piiranguid selles valdkonnas, oleks elektri- ja elektroonikaseadmete parandust siiski sobivam käsitleda vastava teenusena, mida keskus pakub. Ka spetsialiseerunud parandustöökodad peaks elanikele pakkuma regulaarseid õpitube.

Kuna spetsialiseerunud parandustöökodades vajalikud oskused on eriomased, aga samas on need oskused (nt õmblustöö, puidutöö/mööbliparandus) üldjuhul ka juba laiemalt levinud, siis on soovitatav spetsialiseerunud parandustöökodad (tegevuste läbiviimine, juhendamine ja õpitubade korraldamine) anda üle lepingupartneritele, kes tegutsevad vastavalt ringmajanduskeskuse kehtestatud tingimustele. Spetsialiseerunud parandustöökodade toimemudeli kujundamisel võiks lähtuda Tallinna linna, Tallinna

---

³⁰ Mööbli jms selliste toodete parandamise ja vastavate õpitubade puhul võib turul olla juba piisav pakkumine ning ka inimeste valmisolek selle eest maksta. Kohaliku omavalitsuse hallatavate parandustöökodade puhul ei ole mõistlik hakata pakkuma juba toimivatele parandusteenustele konkurentsi.

³¹ Ka siin võiks lähtuda eeldusest, et parandustöökodade kasutustasu kataks edaspidi minimaalselt kas töökoja elektri- ja küttekulud või meistri palga.

³² Sõltuvalt õpitoa teemast ja populaarsusest võib kasutada eri koostöö vorme ja osalist või täielikku õpitoa kulude katmist, nt pakkuda ruume ja seadmeid tasuta või madalama rendihinnaga ning anda võimalus õpitoa korraldajal ise õpituba läbi viia ja osalejatelt tasu küsida.

Tehnikakõrgkooli ja MTÜ Uuskasutuskeskuse koostöös loodud rõivaste parandustöökojast saadud kogemustest. Ka siin võiks linna panusena näha eelkõige vajalike seadmete soetuskulude katmist ja parandustöökojale tasuta ruumide kasutusele andmist.

Ka parandustöökodade puhul tuleks koguda teatud spetsiifilisi andmeid (nt parandatav asi, parandustööde laad ja ajaline kestus), mis lubab analüüsida parandustegevuse efektiivsust, inimeste ootusi ja vajadusi (sh hinnataset) ning seeläbi täiendada parandustöökoja toimemudelit. Soovitav on tegevuse analüüsimiseks läbi viia ka küsitlusi ja kasutada tagasiside vorme.³³

Kuna Tallinna uued ringmajanduskeskused hakkavad olema oma disainilt ja tegevuslaadilt muuhulgas ostu- ja vabaajaveetmise kohad, siis oleks soovitatav nendes keskustes pakkuda ruume ka **eri parandusteenuste pakkujatele**. Nendeks võivad olla näiteks kingsepad, elektri- ja elektroonikaseadmete parandajad, rõivaste parandajad (juhul kui keskuses ei ole juba rõivaste parandustöökoda), jalgrataste parandajad ja -hooldajad, vabaajaveetmise vahendite parandajad jms. Oluline on jälgida, et teenusepakkujate ja parandustöökodade vahel ei tekiks negatiivset konkurentsi. Samas tuleks toetada koostööd ja n-ö positiivset konkurentsi kõikide keskuses tegutsevate töökodade ja teenusepakkujate vahel.

Parandusteenusepakkujatele peaks keskus ruume rentima, kusjuures renditasu võib olla esialgu väiksem.³⁴ Samuti võib rendi suurus sõltuda võimalikest muudest lisafunktsioonidest, mida teenusepakkuja keskusele (sh näiteks parandustöökodadele) pakub.

Lisaks võiks kaaluda ringmajanduskeskuste ühises kasutuses oleva **mobiilse paranduskohviku või parandustöökoja** soetamist, mida saab kasutada erinevatel eesmärkidel, sh ka teadlikkuse suurendamisel (vt all).

Õppetegevus

Ringmajanduskeskuse juurde kuulub õppetegevuse ja muude harivate ürituste korraldamine eri elanikkonnagruppidele. Omavalitsuste ringmajanduskeskuste pakutava õppe peamiste sihtrühmadena tuleks vaadelda eri vanuses kooliõpilasi (haridusasutused), kellele pakkuda muuhulgas ringmajanduslikke (sh asjade parandamise oskusi õpetavaid) töötube, kursusi ja haridusprogramme. Kooliõpilastele mõeldud parandusoskusi edendavad töötoad võib temaatiliselt siduda keskuses olevate parandustöökodadega.³⁵ Põhjamaade kogemused näitavad, et lastele tuleks õpetada pigem igapäevaseid üldisi parandusoskusi (nt jalgrattakummi parandamine jms, mis harjutavad eri tööriistade kasutamist) ning selgitada asjade korduskasutuse/parandamise tähtsust ja kasu.

Õppetegevuseks tuleks keskuses ette näha eraldi ruum ja juhendaja(d), kelle arv sõltub töökoormusest. Töötubade läbiviimisel ja juhendamisel saab kasutada ka keskuse meistreid. Võimalik on haridustöötajate/juhendajate jagamine ringmajanduskeskuste vahel.

Ringmajanduskeskus peaks pakkuma ka ekskursioone (sh tutvustama asjade korduskasutuse võimalusi ning laiemalt jäätmetekke vältimise ja vähendamise vajadust/võimalusi).

Õppetegevuse (ruumid ja juhendajate) rahastus peaks olema planeeritud ringmajanduskeskuste eelarve osana või kahasse teiste asjakohaste linnaametitega.

Muud tegevused ja teenused

Tallinna uued ringmajanduskeskused on oma tegevuslaadilt oluliselt laiemad kui tänased jäätmejaamad. Seega peaks neid keskusi vaatama muuhulgas kui vabaajaveetmise kohti, mis

---

³³ Siin tasub tugineda Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetusel ellu viidud rõivaste parandamise pilootprojekti kogemustele.

³⁴ Oluline on jälgida, et nende parandusteenuste puhul, kus linnas on olemas konkurents, ei tekitataks keskuses asuvatele teenusepakkujatele põhjendamatu eeliseid teiste sarnaste teenusepakkujate ees.

³⁵ Nt võiks laiendada jäätmete liigiti kogumise (Prügihunt) õppeprogrammi korduskasutus- ja parandusteenusega.

elavdaksid kogukonnaelu ning tekitaksid elanikele ja ettevõtetele võimaluse aktiivselt ringmajanduse valdkonnas kaasa lüüa ja teadmisi/teenuseid pakkuda.

Ruumide olemasolul võiks ringmajanduskeskuses olla tingimused ka järgmistele tegevustele:

- infopunkt – pakub teavet jäätmekäitluse ja ringmajanduse valdkonnas, sh asjakohaste korduskasutus- ja parandusteenuste kohta linnas (võib olla ka elektroonilises vormis),
- kohvik,
- ruumid või pinnad *pop-up* poodidele ning näituste ja ürituste korraldamiseks.

Mõne ringmajanduskeskuse juurde võib rajada ka näidiskompostimisväljaku, -kasvuhoone või -aia.

Samuti võib kaaluda mõne keskuse juurde n-ö materjalinäidiste kogu (ingl *material library*) loomist, kus saab mitmesuguste materjalide kasutamise kohta teavet ja näpunäiteid.³⁶

3.3 Korduskasutusruumide toimetudelite kontseptsioon

Käesolevas alapeatükis on keskendutud eelkõige olemasoleva jäätmejaama (jäätmejaama baasil loodud ringmajanduskeskuse) juures tegutseva korduskasutusruumi toimetudeli kirjeldamisele.

Üldjuhul peaks Tallinna kõikides olemasolevates jäätmejaamades sisse viima vähemalt kasutatud asjade kogumise. See tähendab seda, et elanikel on võimalik jäätmejaama üle anda jäätmete kõrval ka kasutuskõlblikke asju. Samas tuleb arvesse võtta, et olemasolevatel jäätmejaamadel ei pruugi alati olla võimalik suuremas mahus korduskasutust pakkuda (sobivate ruumide ja personali puudumine jms).

Minimaalselt peaks jäätmejaamas olema tagatud korduskasutatavate rõivaste ja kodutekstiilide (ka jalatsid ja mänguasjad) kogumine (nt eraldi konteineriga, mida tuleks soovitatavalt hoida siseruumis). Kasutatud rõivaste ja kodutekstiilide kogumist tuleks korraldada koostöös korduskasutusorganisatsioonidega.

Lisaks võiks kõikides olemasolevates jäätmejaamades toimuda ka teatud muude korduskasutatavate asjade kogumine (eelkõige kasutuskõlblik mööbel, kodumasinad, raamatud, vabaajaveetmise vahendid, üle jäänud ehitusmaterjalid ja värvid). Vastuvõetavate asjade nimekiri sõltub jäätmejaama võimalusest asju ajutiselt hoiustada. Kui jäätmejaamas toimub ainult korduskasutatavate asjade vastuvõtmine, siis saab seda teha minimaalse tööjõukuluga. Näiteks Espoo Kierrätyskeskuses Soomes toimub korduskasutuseks sobivate asjade eristamine juba jäätmejaama/keskuse väravas, kus nõustatakse inimesi, millised jäätmeid, aga ka korduskasutatavaid asju vastu võetakse ja kuhu need tuleb panna.

Korduskasutusruumi (ruum, kus toimub ka kasutatud asjade kohapealne realiseerimine) rajamine jäätmejaama eeldab vajaliku pinna olemasolu. Tallinnas on korduskasutusruum olemas Pääsküla ja Paljassaare jäätmejaamas.³⁷ Nendes ruumidesse saavad inimesed jätta oma kasutuskõlblikud asjad ning samuti saab kohapeal neid tasuta võtta (selleks on ruumis vastav ala ja riulid). Olemas on ka kaalud kohapeal realiseeritud asjade massi/kaalu määramiseks. Kohapeal realiseerimata jäänud asjade edasiseks turustamiseks on sõlmitud kokkulepe Uuskasutuskeskusega. Selline korduskasutusruumi

³⁶ Enne materjalikogu loomist tuleks selgeks teha, millisele valdkonnale kogu keskendub ja kuidas seda keskuse tegevuses (sh õppetegevuses) kasutatakse. Näiteks võib ühe teemavaldkonnana vaadelda hoonete puit- või keskkonnahoidliku renoveerimise materjalide, detailide ja võtete andmepanka/näidiseid, mis toetab mõne keskuse parandustöökoja tegevust (nt Paljassaare puidutöökoda).

³⁷ Teistes jäätmejaamades korduskasutusruum puudub, mille rajamisel on takistuseks vaba pinna puudus, küll aga saaks vajadusel korduskasutuse jaoks nt konteineri paigutada. Seega tuleks teiste jäätmejaamade juurde korduskasutusruumide planeerimisel hinnata, kas nende asukohtade vahetus läheduses on juba muid asjade korduskasutusega tegelevaid organisatsioone. Küll aga peaks olema tagatud minimaalne võimalus teatud korduskasutatavaid asju jäätmejaama üle anda (asjade nimekiri peaks lähtuma kohapealsetest tingimustest ja koostööpartneri soovitud/võimalustest realiseerimiseks). Eraldi võiks vaadelda Aegna jäätme punkti, kus võiks luua võimaluse elanikele kohapeal kasutatud asju tasuta jagada.

toimimise kogemus näitab, et jäätmejaamal pole siiski head ülevaadet ja kontrolli kasutatud asjade üleandmise ja realiseerimise kohta, kuna üldjuhul puudub korduskasutusruumis töötaja, kes inimesi juhendaks ning toodud asju ja nende realiseerimist piisava tihedusega kontrolliks. Ka Uuskasutuskeskusele edasiseks realiseerimiseks antud asjad on üldjuhul kehva kvaliteediga.

Seega tuleks sarnaselt ringmajanduskeskustele (vt ka ptk 3.2) ka olemasolevate jäätmejaamade korduskasutusruumides sisse viia kontrollitud asjade vastuvõtu ja realiseerimise kord. See eeldab, et korduskasutusruumis on asjade vastuvõtmiseks, sortimiseks, väljapanemiseks, hinnastamiseks ja müügiks eraldi töötaja. Korduskasutuse korraldamisega seotud töötaja palgakulu peaks vähemalt osaliselt katma asjade müügist saadud tulu, kui korduskasutusruumi n-ö käive on piisavalt suur. Jäätmejaama korduskasutusruumi haldamise ja eriti kogutud asjade realiseerimise ja müümise võib üle anda ka koostööpartnerile (korduskasutusorganisatsioonile).

Jäätmejaamades, mis ei ole väga keskse asukohaga, kuhu toodud kasutatud asjade kogused on väikesed või kus pole võimalik sobivat korduskasutusruumi luua ja personali selleks eraldada, võiks piirduda ainult korduskasutuseks sobivate asjade vastuvõtuga. Sellisel juhul realiseeritakse kasutatud asjad kas koostööpartneri müügikohtades või teistes ringmajanduskeskustes asuvates korduskasutusruumides või müügikohtades.

Eraldi võiks käsitleda korduskasutatavaid ehitusmaterjale ja -elemente (nt aknad, ukSED, värvid, keraamilised plaadid), mille vastuvõtmiseks ja realiseerimiseks sobivad jäätmejaamad hästi. Paljassaare jäätmejaamas võiks lisaks eraldi luua suurema ehitusmaterjalide korduskasutuslaos ja hoonete säästlike renoveerimismaterjalide/detailide näidiste kogu, mida saab kasutada samas toimiva puiduparandustöökojas (vt ka ptk 3.4).

Ka olemasolevates jäätmejaamades peaks kasutatud asjade vastuvõtmisel ja realiseerimisel pidama nende asjade ja koguste üle arvestust (vt ka korduskasutatavate asjade realiseerimine ja müük ptk 3.1).

3.4 Parandustöökodade toimemudelite kontseptsioon

Linn võib luua ja hallata parandustöökodasid ka väljaspool ringmajanduskeskusi (nt jäätmejaamade juures või mujal linnaruumis, nagu on Kopli 93 parandustöökoda). Selliste parandustöökodade puhul oleks mõistlik järgida samu toimimispõhimõtteid, nagu on soovitatud teha linna uutes ringmajanduskeskustes (vt ka ptk 3.2).

Tallinn on 1.01.2024 seisuga avanud üldparandustöökoja Pääsküla jäätmejaamas ja kavas on Paljassaare jäätmejaama luua puiduparandustöökoda koostöös MTÜ Säästva Renoveerimise Infokeskusega.

Ka Pääsküla jäätmejaama üldparandustöökoja kogemus näitab, et parandustöökojas peab olema meister (palgaline töötaja), kes korraldab töökoja tegevust, vajadusel juhendab inimesi, tagab seadmete ja ruumide korrasoleku ning ohutuse. Jäätmejaamades asuvates parandustöökodades tuleks samuti vähehaaval hakata hinnastama pakutavaid parandustegevuse võimalusi. Siiski võib eeldada, et Tallinn peab ka edaspidi katma töökodade seadmete soetamise ja ruumide haldamise kulud ning meistri töötasu, kuna parandustöökoja toimemudel ei hakka Eestis lähiajal arvestataval määral tulu tekitama.

Muude, n-ö spetsialiseerunud parandustööde puhul (eelkõige rõivaste ja tekstiiltoodete parandus) on mõistlikum töökojad luua enamkäidavatesse kohtadesse linnaruumis. Tallinna linna, MTÜ Uuskasutuskeskuse ja Tallinna Tehnikakõrgkooli koostööna loodud õmblustöökoja (vt ka ptk 2.2.2) tegevus on näidanud, et nõudlus rõivaste parandamise teenuse järele on suur. Teatud sünergiat andis ka õmblusruumi paiknemine Uuskasutuskeskuse poes. Küll aga tuleks saadud kogemuste põhjal edasi arendada teenusemudelit selliselt (nt parandatavate teenustööde standardiseerimine ja sobiva teenusehinna määramine), et tagatud oleks parandustegevuse võimalikult suur efektiivsus. Õmblustöökoja toimemudeli arendamisel tuleks saavutada olukord, kus teenustasudest oleks võimalik

katta juhendajate/õmblejate töötasud. Seadmete soetamise ja ruumide rendi kulude katmine jääks linna kanda. Selliste õmblustöökodade puhul oleks linnal oluline leida koostööpartner, kes õmblustöökoja tegevust koordineerib ja ka läbi viib.

Nii ringmajanduskeskustes asuvad parandustöökojad kui ka linna poolt toetatud mujal linnaruumis asuvad parandustöökojad võivad olla tegevuskohtadeks ka paranduskohvikutele, mida võivad oma tegevuse osana korraldada nii keskused ise või ka koostöös partneritega (vt ka paranduskohvikute toimimise näited lisas).

LISA. Teiste riikide korduskasutus- ja parandusiniitsiatiivide näited

Ringmajandus- ja korduskasutuskeskused

Rootsi omavalitsuse ringmajanduskeskus ReTuna

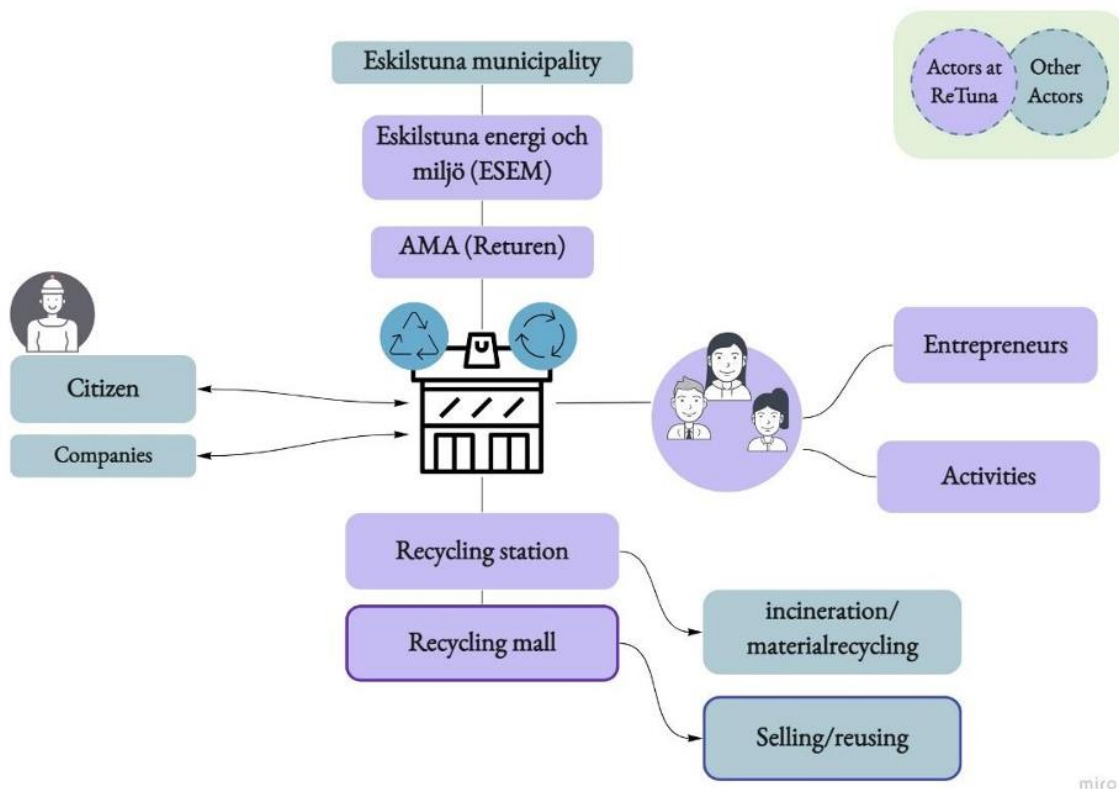
ReTuna *Återbruksgalleria*³⁸ asub Rootsis, Eskilstuna linnas, umbes 120 km Stockholmist lääne pool. ReTuna avati 2015. aastal maailmas esimese omataolise korduskasutatud asjade kaubanduskeskusena, mis kuulub omavalitsuse omandis olevale ettevõttele *Eskilstuna Energi och Miljö* (EEM).

ReTuna toimetumudel

ReTuna on jäätmejaama põhine ringmajanduskeskus, mis hõlmab korduskasutatavate asjade kokku kogumist, sortimist, parandamist, müüki ja hariduslikku tegevust (vt Joonis 2). Esemete vastuvõtt toimub korduskasutuskeskuses (Returen), kus Eskilstuna linna (AMA – *Arbetsmarknadsenheten*) palgal olevad vastuvõtupunkti töötajad teevad esmase sortimise vastavalt poodide soovinimekirjale, et võtta välja kasutuskõlbmatud esemed, mis suunatakse edasi ümbertöötlusesse või põletusse energiasaamiseks. Peale ReTuna korduskasutuskeskuse saavad inimesed asju panna ReTuna konteineritesse, mis paiknevad kolmes kohas Eskilstunas.

Kasutuskõlblikud esemed saavad kaubanduskeskuse poed endale võtta ja teha teise sortimise, et otsustada, milliseid esemeid parandada või renoveerida enne nende müüki panemist. Kui poed kõiki asju endale ei võta, viiakse kord nädalas neljapäeviti järelejäänud asjad jäätmejaama, et teha ruumi nädalavahetusel saabuvatele uutele asjadele.

Joonis 2. ReTuna toimetumudel³⁹.

³⁸ <https://www.retuna.se>

³⁹ Berglund, M. 2022. Upcycle and Repurpose Driven Design: A case study at ReTuna Återbruksgalleria. <https://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1682361/FULLTEXT01.pdf>

Enamik kauplusi on valdkonnapõhised (sport, vaba aeg ja aiandus; toiduvalmistamine; ehitusmaterjalid ja tööriistad; lastekaubad; rõivad; elektroonika; mööbel; lilled; köögi- ja kodusisustus, keraamika; raamatud; IKEA taaskasutuspoed). Kauplused pakuvad parandusteenust (nt jalgratastele, elektroonikaseadmetele, lihtsamat mööbliparandust), ning korraldavad kursusi ja töötube asjade parandamiseks või vanast uue tegemiseks, samuti oksjoneid.

ReTuna juurde kuulub ka parandustöökoda⁴⁰, mis kasutab Eskilstuna rahvaülikooli ruume õhtuti ja nädalavahetuseti, kui seal tunde ei toimu. Parandustöökoja põhilised rahastajad on selle liikmed, kes maksavad kuutasu. Muuhulgas on olemas 3D-printer, õmblusmasinad, puu- ja metallitöömashinad ning mitmesugused paranduseks vajaminevad materjalid.

Samuti korraldab ReTuna õppekäike keskusesse, loenguid, teemapäevi (nt asjade vahetamise päev) ning muid üritusi lastele ja täiskasvanutele. Kõik Eskilstuna koolid saavad osaleda Cirkulärani õppeprogrammis.

ReTuna restoran on sisustatud korduskasutatud asjadega, mis on ühtlasi müügiks (nõud, toolid jms). Õhtuks järelejäänud toit pannakse müüki väga madala hinnaga.

ReTuna ringmajanduskeskust külastab 600–700 inimest päevas.

Esimestel aastatel rahastas ReTuna projekti Eskilstuna omavalitsus, kes ostis kaubanduskeskuse hoone ja pakkus kaupluste rentnikele esimese kahe aasta jooksul üüri soodustust 50% ning kolmandal 30%. Alates 2018. aastast toimib keskus ilma üürisoodustuseta.⁴¹ Lisaks kauplustele saab ReTuna tulu ruumide väljaüürimisest konverentsideks ja seminarideks ning õppekäikude ja koolituste korraldamisest. Seega ReTuna kliendid ei osta ainult asju, vaid ka teenuseid. 2018. aastal oli ReTuna käive umbes miljon eurot.⁴²

Norra omavalitsuste ringmajanduskeskus Resirkula

Resirkula on Norra esimene ringmajanduskeskus⁴³, mis asub Gålåsholmeni jäätmekäitluskeskuses Hamari vallas Oslost umbes 130 km põhja pool. Jäätmekäitluskeskust haldavad neli kohalikku omavalitsust läbi neile kuuluva jäätmekäitlusettevõtte Sirkula. 2020. aastal avas Sirkula Rootsi ReTuna kontseptsioonist inspireeritud Resirkula ringmajanduskeskuse. Ringmajanduse kompetentsikeskuseks toimiv Resirkula pakub ühes kohas elanikele võimalust asjade korduskasutamiseks, atraktiivseid kasutatud asjade poode ning hariduslikke tegevusi.

Resirkula toimemudel

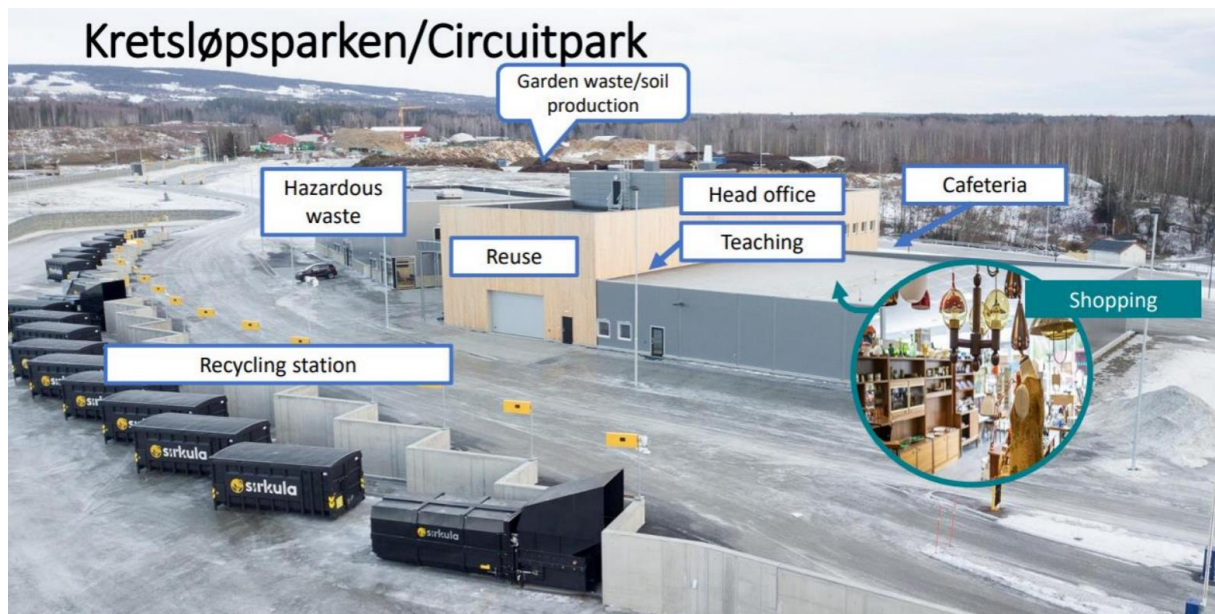
Gålåsholmeni jäätmekäitluskeskuse (vt Joonis 3) jäätmejaamas on eraldi vastuvõetud jäätmetele ja korduskasutatavatele asjadele. Lisaks on eraldi kogumispunkt aiapäätmete ja muude biolagunevate jäätmete jaoks, millest tehakse kohapeal kompostmulda ja biogaasi. Jäätmejaam teenindab 96 000 elanikku, sh 44 700 majapidamist ja 10 500 suvekodu. Jäätmekäitluskeskuses on 90 töötajat. Kokku käideldakse 170 000 tonni jäätmeid aastas, sellest 55,4% suunatakse ümbertöötlemisse või korduskasutusse.

⁴⁰ <https://www.retuna.se/butiker/eskilstuna-makerspace/>

⁴¹ <https://www.circularcityfundingguide.eu/case-studies/retuna-the-worlds-first-recycling-mall/>

⁴² <https://www.retuna.se/english/about-us/>

⁴³ <https://www.resirkula.no>

Joonis 3. Gållåsholmeni jäätmekäitluskeskuse kaart

Ringmajanduskeskuse töötajad võtavad vastu esemeid, mida saab uuesti kasutada, ning jagavad need Resirkula kauplustele nende soovinimekirja alusel.

Resirkula kauplused keskenduvad kindlale valdkonnale:

- spordi- ja vabaajakaubad (*Resport og fritid*): jalgrattad, rulluisud, suusa-, matka- ja golfivarustus jm (müük ja hooldus);
- lastekaubad (*Lille Karusell*): mänguasjad, raamatud, riided, lapsevankrid, lastetoamööbel jm;
- Elektroonikaseadmed (*Re:Elektro*): arvutid, telefonid, televiisorid, audioseadmed, heliplaadid ja -kassetid, köögitehnika jm (müük ja parandusteenus);
- kodu- ja aiatehnika (*Re:Elektro. Motor og verktøy*): elektrilised tööriistad, muruniidukid, lumepuhurid jm (müük ja parandusteenus);
- aiakaubad (*Grønne saker*): taimed, kompost, lillepotid, aiatööriistad jm;
- kodusisustuskaubad (*Melkespannet kalkmaling & redesign*): nõud, köögitarbed, mööbliesemed, mis on vajadusel keskkonnahoidliku kriidivärviga üle värvitud jm (müük ja nõustamine oma esemete uuendamiseks);
- rõivad (*UFF x Resirkula Sy-den*): ühispood UFF-ketiga ja Resirkula iseteeninduslik õmblustuba, nõustamine ning eri raskusastmega õmbluskursuste korraldamine Hamari kesklinnas. Õmblustoa kasutamine on tasuline (põhivarustus, nagu nõelad, niidid jms, on hinna sees). Õmbluskohta on võimalik üürida nii minuti- kui kuupõhiselt. Õmbluskursusi võivad korraldada tasu eest kõik huvilised.

Sarnaselt kasutatud asjade kauplustele peab Resirkula kohvikut eraettevõtja. Kohvikus kasutatakse samuti korduskasutatud nõusid ning toiduraiskamise vähendamiseks tehakse koostööd ettevõttega Too Good To Go.

Resirkula kinkekaardiga on võimalik maksta Resirkula poodides nii asjade ostmise kui ka parandamise eest, samuti kohvikus.

Korduskasutuskeskuses asjade vastuvõtmisel ja kohvikus pakutakse töötamisvõimalust neile, kes vajavad abi tööturule tagasitulekuks.

Resirkula on mittetulundusühing, mida rahastatakse jäätmekäitluskeskuse üldisest finantseeringust, sh elanike jäätmekäitlustasudest. Resirkula tegevuskulu aitavad katta kaupluste ja parandustöökodade rentimine ettevõtjatele ning korduskasutatavate asjade müük.

Kasutatud asjade kauplused antakse rendile konkursi korras. Esimesel kahel aastal on ettevõtjate makstav üür väiksem, et kaupluste käivitamine oleks lihtsam. Kuna kaubanduskeskus asub kesklinnast väljas, siis on sealne üldine üüritase tavapärasest veidi madalam. Kaupluste rentnikud saavad ringmajanduskeskuse poolt elanikelt vastuvõetud asjad tasuta. Kui kauplustel jääb mingi osa asju realiseerimata, siis peavad nad nende asjade jäätmetena käitlemise kulud ise katma. See motiveerib kauplusi võtma ainult niipalju asju kui nad suudavad ise realiseerida. Kauplused panevad asjad otse müüki või parandavad ja renoveerivad neid enne müümist. Kauplused hinnastavad oma tooteid ise. Üldjuhul on kaupluste tulu katnud nii rendi ja tööjõukulud ning suurem osa kauplustest on ka kasumlikud.

Kaubad, mida poed vastu ei ole võtnud, müüakse "Remarked" tähistusega väga soodsa hinnaga keskuses.

Kui esialgu oli kriitikat kaubanduskeskuse asukoha suhtes, siis nüüdseks on külastajad aru saanud, et selline kaubanduskeskuse kontseptsioon nõuab palju ruumi ega saa toimida kesklinnas, sest on ühendatud jäätmejaamaga. Samuti on mitme temaatilise kauplusega keskusest kujunenud atraktiivne külastuskoht, mida külastada nii jäätmejaamas käimise ajal kui ka eraldiseisvana. Rõivapoe avamisega on Resirkula laienenud ka Hamari kesklinna. 2021. aasta seisuga olid kõik Resirkula kauplused kasumlikud, kuid kaubanduskeskus tervikuna veel kasumit ei toonud.⁴⁴

Soome omavalitsuste korduskasutuskeskused – Kierrätyskeskus

Soomes on korduskasutuskeskused (*Kierrätyskeskus*) tegutsenud juba 1990. aastate algusest, seega on Soome üks esimesi korduskasutuskeskuse kontseptsiooni rakendajaid Põhjamaades. Korduskasutuskeskused on linnade ja kohalike organisatsioonide omandis ning teevad tihti koostööd omavalitsuste jäätmejaamadega. Keskuste poed tegutsevad sõltumatult. Alljärgnev näide tutvustab lähemalt Helsingi ehk pealinna regiooni korduskasutuskeskuse toimimist.

Helsingi piirkonna korduskasutuskeskuse toimemudel

*Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy*⁴⁵ on 1990. aastast tegutsev Helsingi linna ja Soome Keskkonnaministeeriumi asutatud mittetulundusühendus, mille korduskasutuskeskused asuvad Helsingis, Espoos ja Vantaas. Helsingi piirkonna korduskasutuskeskuse juurde kuuluvad:

- parandustöökojad,
- kauplused (13),
- keskkonnakool Polku.

Korduskasutuskeskus võtab vastu kasutatud esemeid: mööblit, rõivaid, elektroonikat, kodutarbeid, jalgrattaid, raamatuid ja muud, mida inimesed toovad ise kohale, panevad kogumiskastidesse kaubanduskeskustes, annavad ära keskuse korraldatud kogumisringidel või tellivad keskuselt äraveo.

Vastuvõetud esemeid sorditakse ning hinnatakse nende seisukorda ja korduskasutuspotentsiaali. Parandamist vajavad esemed tehakse võimalusel korda kas kohapeal või suuremas keskus (nt külmikud ja pesumasinad) või kui parandada ei saa, siis võetakse kasutusele varuosadena (sh elektroonika, jalgrattad, rõivaste nõöbid ja lukud).

Asjad pannakse müüki Kierrätyskeskuse kauplustesse või oma e-poodi, kust neid ostetakse üle Soome. Ümbertöödeldud tooteid müüakse Plan B kaubamärgiga ning käsitöömaterjale kasutatakse Näprä

⁴⁴ Rissanen, M. 2021. Taustoitus kiertotalouskauppakeskuksen perustamiselle Lahteen. LAB-ammattikorkeakoulu. Tradenomi (AMK), Liiketalous

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/497831/Rissanen_Mira.pdf?sequence=2&isAllowed=y

⁴⁵ <https://www.kierratyskeskus.fi/>

töötubades. Kordatehtud asjadele antakse garantii ja tunnistus tehtud tööde ning korduskasutamise positiivse keskkonnamoju kohta. Kauplustes on olemas ka tasuta äraantavate asjade riivul.

Hinnanguliselt 60% toodud esemetest parandatakse ja kasutatakse uuesti, 30% on mitteparandatavad esemed, mille materjal läheb taaskasutusse (nt tekstiiltooted Paimio ümbertööstlustehasesse) ning ainult 10% põletatakse jäätmetena energia saamiseks.⁴⁶

Kierrätyskeskus teeb koostööd Helsingi piirkonna keskkonnateenuste (HSY) jäätmejaamaga, mis toimib kui korduskasutatavate asjade kogumispunkt. Kierrätyskeskus on ka sotsiaalne ettevõtte, mis pakub tööd pikaajalistele töötutele, erivajadustega inimestele, vabatahtlikele, soome keele õppuritele jt.

Keskkonnakool Polku⁴⁷ korraldab külastusi korduskasutuskeskustesse, nii kohapeal kui ka virtuaalselt, juhendab praktilisi töötube asjade uuesti elule aitamiseks, käib esinemas koolides jm. Keskkonnakooli rahastab Helsingi piirkonna keskkonnateenused (HSY). Haridusasutustele on korduskasutuskeskuse poe külastus koos juhendatud ringkäigu ja tutvustava ettekandega tasuta.

Korduskasutuskeskuse tegevuse alustamiseks andis toetust keskkonnaministeerium, Helsingi linn katab keskuse rendikulud. Kasutatud esemete müük nii kauplustes kui ka veebipoes aitab teenida tulu tegevuskulude katteks. Lisaks saab Kierrätyskeskus oma rahastuse annetustest ja projektidest. Tööhõiveprogrammi kaudu tööle võetud inimeste palka aitab maksta riik.

Sloveenia omavalitsuste korduskasutuskeskus Depo Vrhnika

Depo Vrhnika on Sloveenias Vrhnika linnas, pealinnast Ljubljanast 20 km edelas asuv korduskasutuskeskus, pood ja keskkonnaharidust pakkuv organisatsioon.⁴⁸

Korduskasutuskeskuse asutasid 2014. aastal Vrhnika kommunaalettevõtte (*Komunalno Podjetje Vrhnika* – KPV) ning Borovnica, Log-Dragomeri ja Vrhnika omavalitsused, kes on KPV asutajaliikmed.⁴⁹ Nimetatud omavalitsused liitusid samal aastal ka Zero Waste linnade võrgustikuga.

Korduskasutuskeskus tegutseb KPV osana Vrhnika jäätmejaama juures. Keskuses on kaks parandustöökoda, kus katkiläinud esemeid parandatakse või töödeldakse ümber nende kasutusea pikendamiseks. Jääkidest valmistatud uusi tooteid, näiteks kardinat, auto turvapadja materjalist ja turvavöödest tehtud kotte, müüakse Depo kaubamärgiga.

Igal aastal kogutakse ligikaudu 33 000 kasutuskõlblikku asja, millest parandatakse, puhastatakse või taastatakse umbes 15 000 eset.⁵⁰ Väiksemad esemed toovad elanikud, enamik asju saadakse suurjäätmetest.

Korduskasutuskeskusel on kaks müügikohta, üks kogumiskeskuse territooriumil ja teine Vrhnika kesklinnas, mis müüvad teise ringi kaupu soodsate hindadega, suutes sealjuures ka kasumit toota. Asju pannakse koos hindadega välja ka Depo Facebooki lehele.

Korduskasutuskeskuse töö oluline osa on kestliku arengu alase teadlikkuse suurendamine, keskkonnahariduslikel üritustel osalemine, töötubade korraldamine igas vanuses sihtrühmadele.

Korduskasutuskeskust rahastatakse Borovnica, Log-Dragomeri ja Vrhnika omavalitsuste eelarvetest, toetustest, teise ringi esemete müügist ja partnerlustest teiste organisatsioonidega.

⁴⁶ <https://unbroken.solutions/solutions/city-and-local-authority-solutions-kierrätyskeskus-finland/>

⁴⁷ <https://polkuedu.fi/environmental-education/>

⁴⁸ <https://kpv.si/dejavnosti/depo>

⁴⁹ <https://zerowastecities.eu/bestpractice/best-practice-the-story-of-vrhnika/>

⁵⁰ <https://samo1planet.si/aktualno/depo-vrhnika-center-ponovne-uporabe-z-dodano-vrednostjo/>

Paranduskohvikud

Repair Café võrgustik

Repair Café ehk paranduskohvikute⁵¹ liikumise algatas hollandi ajakirjanik ja keskkonnaaktivist Martine Postma, kes jätkusuutliku kohaliku elu toetamiseks korraldas 2009. aastal esimese paranduskohviku Amsterdams. Kuna algatus oli edukas, siis asutas ta rahvusvahelise paranduskohvikute sihtasutuse (*Repair Café International Foundation*), mis alates 2011. aastast on pakkunud tuge kohalike paranduskohvikute loomiseks Hollandis ja mujal: Belgias⁵², Saksamaal, Prantsusmaal, Ühendkuningriigis, Ameerika Ühendriikides, Jaapanis, Indias ja kümnetes teistes riikides. Kokku on loodud üle 2500 paranduskohviku.⁵³

REPAIR CAFE

Paranduskohvikute eesmärgiks on säilitada ühiskonnas asjade parandamisioskusi, tunnustada parandusoskustega inimesi, propageerida parandatavaid tooteid ja säästa asju äraviskamisest, mis vähendab uute toodete valmistamiseks vajaliku tooraine ja energia hulka ning CO₂-heidet. Paranduskohvikud üldiselt ei konkureeri professionaalse parandus- ja remonditeenuse osutajatega, kuna paranduskohvikutes käivad inimesed, kes tavaliselt ei osta parandusteenust, kuna peavad seda kas liiga kalliks või tahavad seda ise teha.

Paranduskohvikud on kokkusaamiskohad, kus parandamine on seltskondlik töö, mis aitab muuta inimeste mõtteviisi ja suhet oma asjadesse ning äratada huvi jätkusuutlikuma eluviisi vastu. Kohapeal on vabatahtlikud parandusspetsialistid/meistrid ning tööriistad ja materjalid mitmesuguste esemete (nt riided, mööbel, elektriseadmed, jalgrattad, nõud, kodumasinad, mänguasjad) parandamiseks. Kohvikusse toovad külastajad kaasa küpsetisi. Lisaks saab kohvikus aega veeta ja inspiratsiooni ammutada lugemislauas remondi- ja isetegemise teemalisi raamatuid lehitsedes.

Sihtasutus organiseerib paranduskohvikute võrgustikus kogemuste vahetamist ning pakub oma kodulehel näpunäiteid, nõuandeid, juhendeid mitmesuguste asjade parandamiseks. Paranduskohvikute loomist toetab sihtasutus info- ja kommunikatsioonimaterjalide ning -vormidega, kodulehe jaoks veebikeskkonna pakkumisega, tööriistade soetamisega ja muuga tingimusel, et paranduskohvik kasutab Repair Café nimetust ja logo ning maksab sihtasutusele ühekordse tasu (49 €).

Muud parandusinitsiatiivid – Saksamaa

Peale *Repair Café* võrgustikku kuuluvate paranduskohvikute tegutsevad Saksamaal algatused, mis on ühinenud 2014. aastal loodud parandustööde algatuste võrgustikku (*Netzwerk Reparatur-Initiativen*).⁵⁴

Kokku tegutseb Saksamaal vabatahtlikkuse alusel üle 1500 parandusalgatuse ja -kohviku (paranduskoosolekud, -baarid, -bussid), mis korraldavad mõnusas õhkkonnas kohtumisi, et ühiselt teha korda katkisi igapäevaesemeid: elektrilisi ja mehaanilisi kodumasinaid, olmeelektronikat, rõivaid, jalgrattaid, mänguasju jms.

Parandusalgatused võivad sisult olla sarnased *Repair Café* võrgustikku kuuluvate paranduskohvikutega, kuid neil ei ole kohustust kasutada *Repair Café* nimetust ja logo.

Parandusalgatuste võrgustikku koordineerib Münchenis asuv mittetulunduslik sihtasutus.⁵⁵ Sihtasutus annab nõu parandusalgatuste asutamiseks ja töö korraldamiseks, organiseerib parandusalgatuste kogemuste vahetamise üritusi, avaldab oma veebilehel temaatilisi parandustööde juhendmaterjale ja teavet piirkondlike parandusalgatuste toimumisaegade kohta, kogub parandusalgatustelt statistikat

⁵¹ <https://www.repaircafe.org/>

⁵² <https://repairtogether.be/>; <https://repairshare.be/>

⁵³ <https://www.repaircafe.org/en/visit/>

⁵⁴ <https://www.reparatur-initiativen.de/>

⁵⁵ <https://anstiftung.de/>

(kui palju esemeid parandatakse, kui palju jääb parandamata), mille põhjal mõõdetakse korduskasutuse keskkonnamõju (välditud CO₂-heide ja jäätmete). Parandustöökodad saavad statistilised andmed sisestada oma kontole võrgustiku kodulehel.⁵⁶

Karlsruhe paranduskohviku toimetumudel

Karlsruhe paranduskohvik (*ReparaturCafé Karlsruhe*)⁵⁷ sai alguse 2013. aastal Karlsruhe tehnoloogiainstituudi projektist „*Quartier Zukunft – Labor Stadt*“. Esimesed neli aastat korraldas paranduskohvikuid Karlsruhe tehnoloogiainstituut projektirahastusest. Alates 2017. aastast tegutseb *ReparaturCafé* Karlsruhe mittetulundusühinguna, millel on liikmed ja toetajaliikmed. Liikmed maksavad iga-aastast liikmemaksu.

Paranduskohvikul on neli suuremat valdkonda: elektroonika, jalgrattad, õmblus ja puit-metall-keraamika (vt Joonis 4). Paranduskohviku üritused toimuvad tavaliselt kord kahe nädala tagant. Korraldatakse nii eelregistreerimiseta avatud paranduskohvikut kui ka eelregistreerimisega üritusi. Kord aastas, tavaliselt pühapäeviti, avatakse paranduskohvik ka suuremal pinnal, et osaleda saaks rohkem inimesi.

Unsere Reparatur-Bereiche

Joonis 4. Karlsruhe paranduskohviku parandusvaldkonnad.

Enamasti plaanitakse üheks parandustöökaks koos kogenud parandajaga tund aega. Võimalusel toovad kliendid ise kaasa sobivad varuosad. Paranduskohvikus olevate varuosade kasutamise eest tuleb maksta. Paranduskohvikus osalemine on tasuta, kuid oodatud on raha ja kohvi-koogi annetused. Ruumi üüri, tarvikuid jms rahastatakse annetustest.

Paranduskohvikul on ligikaudu 30 vabatahtlikku, kes juhendavad parandustöid, abistavad kohvikus ja küllastajate vastuvõtmisel. Paranduskohviku ürituste korraldajaid on kümnekond.⁵⁸

⁵⁶ <https://www.reparatur-initiativen.de/post/auf-dem-weg-zur-reparatur-statistik>

⁵⁷ <https://www.reparaturcafe-karlsruhe.de/>

⁵⁸ <https://www.karlsruhe.de/stadt-rathaus/beteiligung-engagement/marktplatz-ehrenamt/umwelt-schuetzen-zukunft-sichern/reparaturcafe-karlsruhe-e-v>